

subotički dvojednik

Godina II. • Broj 36 • 19. studenoga 1995. • Cijena 1 dinar

PRAGANJE ZA ALI BABOM

Dogodišnji je, četvrti po redu, ciklus "Društvene agore", javne gradske tribine koju organizira "Otvoreno sveučilište", započeo sam pitanjem da se odgovori na pitanje „Gdje si Ali Baba?”. Mitom prepleten, ovaj je azijski mit poznat kao onaj koji nanosi najgoru kaznu na najsuroviji način. A sličnih je djela posljednjih godina bilo pod ovim imenom kape nebeske na pretek.

Uz to su se sudionici trudili da rasvijetle uzroke porasta društvenog zla, pljački, korupcije, ubojstava... Nabrojani uzroci su: „fascinacija za ubojstvom”, „poraz” i „slom jednog društvenog sistema” (sociolog Koković); „kriza morala” (javna tužiteljica Biserka Čičak); „povezanost kriminalaca s nekim političkim krugovima” (novinar Németh); „korpus raspadajućih ljudi” (novinar Popadić)...

Dolazak zapovjednika paravojskih jedinica Siniše Vučinića, Arkana i Sešelja s oružjem u Suboticu „nitko nije sprečavao i nazvao pravim imenom” za gradonačelnika Kaszu predstavlja samo „najprljaviji aspekt kriminala”, dok se pri tom rijetko tko pita „što je s državnim kriminalom, s inflacijom, financijskom policijom, pljačkanjem naroda...”; što je sve tu oko nas! A sve je to tu, po sociologu Biacsiju, zato što „živimo u društvu koje nije normalno” i u kome ne postoje „institucije koje bi trebale garantirati pravni poredak i sistem i sigurnost”.

Time zapravo nije odgovoreno na postavljeno pitanje mjesta gdje stanuje Ali Baba, ali je rečeno da naš društveni sistem predstavlja pogodan i primamljiv prostor za njegovu pojavu jer nema sistemskog i institucionalnog oblika sankcioniranja kriminala. Barem za sada.

(lj. k.)

NE

Sjeni Matije Balaževića

Ne znam
ne mogu i neću
da rukom tražim
nejasne puteve
što vode ćutnji.
Ponavljam, u sebi
ne,
vičem kroz sebe
ne,
ali ostaje samo
nemi, nemoćni odjek,
bljesak trenutka
koji kroz surovost života
nazrijeti, dokučiti
ne mogu.
Ponavljam ne,
dok grč od grla do srca
sazrijeva
kroz ravnice
i u valovlju talasa
u ritmu za mnom opetuje ne.
Ne. Neću
da znam.

Vojislav Sekelj

kut

Sudbina nam se rješava drugdje

Krvlju natopljena epska matrica našeg političkog diskursa, praćena lirskim motivima srednjeg vijeka u vidu monotonog cviljenja patrijarhalno-ruralnih elemenata iz jednožičanog instrumenta, doveli su nas sve skupa u stanje kolektivnog bauljanja, karakteristično za predmodernu dobu. U biti iracionalno postavljeni nacionalni, državni i ininteresi nisu se kao takvi nikako mogli rješavati u toplini zajedničkog nam donja, već su se oni, uz svesrdno posredovanje i, čak, primoravanje inočinbenika, morali prenijeti u najveću zrakoplovnu bazu na svijetu, Wright Patterson, pokraj gradića Daytona u američkoj saveznoj državi Ohaio, da makar i tamo budemo primorani otrijezniti se i urediti stanje među sobom onako kako to zahtijeva i podrazumijeva svijet potkraj dvadesetog stoljeća. A povratka doma, dok se to na taj način ne riješi, nema. Pod snažnom impresijom bojne tehnike i zrakoplova oni će potpisati ono što im bude servirano, a mi ćemo samo priznati vlastitu nezrelost i nedoraslost spram imperativa moderne epohe. O postmoderni će, vjerojatno, biti riječi kod nas, ponovno, nakon stotinu godina zakašnjenja.

(lj. k.)

Mir u tijesnim cipelama

Postali smo prosjaci. U svijetu prosimo mi, na ulici dinar za koru kruha, u kafiće ne možemo ući a da nas ne gnjave i pod nos ne poturaju kojekakve cjeduljice s neprikrivenom porukom: „daj!“. Uglavnom što propusti Milošević dočeka Radošević, po onoj narodnoj. Tako je od pljačke državne imovine do prosjačenja na ulici za golo preživljavanje.

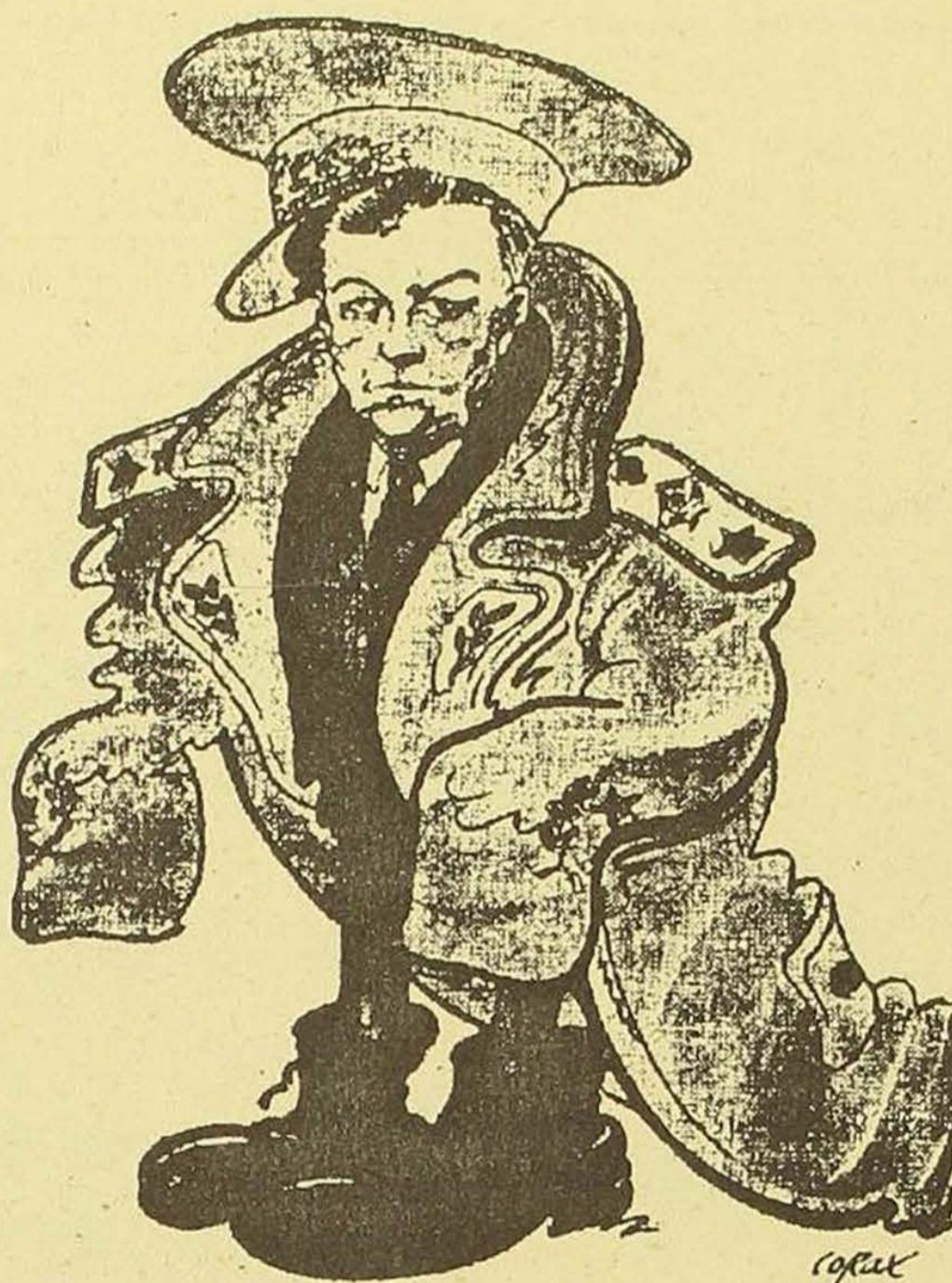
Želimo, prosimo, molimo da nam ničim izazvane i ničim opravdane sankcije ukinu, a u međuvremenu neki sportaši nam po bijelome svijetu ne plaćaju uzeto. Kažemo uzeto, jer pojam krađe ovdje više nema značenje. Samo nesposobnjakovići ne krađu i glume neko poštenje. Ne znaju djeca da je tamo u bijelome svijetu plaćanje robe stvar kulture, a ne anakroni običaj trulog potrošačkog društva.

Doma lišavamo nasljednike, oduzimamo im elementarno ljudsko pravo na očevinu i djedovinu i to papirom potpisanim u zrakoplovu možda s pjesničkim pogledom na valove oceana. A u rat smo ušli s velikom istinom da obranimo „ognjišta“ i zaštitimo imovinu. Kako smo je štitili znaju izbjeglice. One koji su od takvog rata pobjegli kažnjavamo u trenutku kada su nam najpotrebniji. I to je dio našeg morala.

Okrivljujemo cijeli svijet kao da je on krivac što smo za nepunih pet godina proćerdali doslovce sve, istrošili se do daske. A velika vizionarska misao da možemo sa i bez sankcija živjeti tisuću godina, i da nam nitko ništa ne može svoje simboličko značenje dobiti u paru cipela kupljenih u bijelome svijetu. I to je bila jedina vijest koja je bar za moment podigla moral nacije. Jedan kupuje cipele, drugi kravatu, treći pokušava rat prodati za neki mir nekome četvrtom, a istodobno prvi mu nasilno obuva tijesne cipele a drugi steže kravatu. Jer oni znaju što je onom trećemu dobro.

O moralu i našim kriminalcima država nema što kazati. Jedina prava utjeha u ovome trenutku jest nada da će zima biti blaga, kratka i naklonjena nama. Valjda ima pravde.

Svi očekujemo da će iz nekoga gradića iz države Ohaio, a iz vojne baze konačno mir ugledati svjetlost dana i povampirene duhove vratiti uz ispijeni whisky u bocu. Možda ćemo tako shvatiti: Bože što nam se još treba dogoditi da shvatimo da dan i pored nametnutih

Preuzeto iz „Vremena“

sankcija ima dvadeset i četiri sata i da to ni svekoliki, a protiv nas okrenuti, svijet ne može nam uskratiti. Te da nam cipele nisu tijesne stoga što su kupljene vani, već stoga što smo ostali nesposobni zamisliti da negdje postoji i bolji i ljepši život. A životarenje i preživljavanje nije naša sudbina nego volja nekolicine. Bijeda nam je postala pogled na život i filozofski stav prema mjesecini. No, i to je – zlobnici bi rekli – za ljude, jer sve što je neljudsko nama više nije ni tuđe ni strano. Tako su nas dresirali.

Nema u ovome ni pesimizma ni optimizma, jednostavno to je stanje kad nedostaju riječi da se naša politička zbilja (čitaj nevolja) opiše.

Ovih dana pitam se klizi li nam li mir ponovno iz ruku, ili je Haag postao bliži, te hoće li nas svijet prepustiti samima sebi s mučnim pitanjem: ako smo ubili krvnika je li potrebno ubiti tamničara pa da tako u miru narednih tisuću godina uživamo u memoarima dnevnicima naših političara koji su nas svojedobno uvjeravali, a nije to tako davno, u ono što ni sami nisu vjerovali ali im je uspjelo? Znali su dobro već na samome startu da ništa valjano ne mogu učiniti. Čitam dnevnik Borisava Jovića, bivšeg predsjednika Predsjedništva SFRJ i jedina suvisla misao koja mi prostruji kroz glavu jest pitanje je li čovjek svjestan da je upravo on pisao i većim dijelom realizirao scenarij kako Jugoslaviju treba rasturiti. Izgleda da ćemo na to pitanje pravi odgovor dobiti kada kuharice, brijadžice i kelneri počnu pisati svoje dojmove o svojim državnim poslovima. Do tada smo osuđeni da istinu saznajemo iz pera trećerazrednih političara koji nisu planirali rat nego planirali vojni udar, naoružavali narod, podučavali pučanstvo kako se postavljaju balvani, organizirali mitinge diljem bivše Jugoslavije i deklamirali kako ovaj narod nema pravo biti (da bije!). I zbilja, sve što nam se dogodilo daleko je od običnog mlaćenja naroda. Narod dolazi sebi, ali oni koji su bili za narod ne mogu zamisliti život ni u ratu ni u miru, a kamoli s narodom koji ima potrebe kupovati cipele i sjediti u toploj sobi.

Mir, naredni mir za narednih nekoliko godina za nas bit će obično prosjačenje diljem svijeta.

Vojislav Sekelj

Izlazak ovog broja „Žiga“
financijski je potpomogla
SOROS fondacija
Jugoslavija

Žig broj 36

Izdavač: HKC „Bunjevačko kolo“

Adresa uredništva: Subotica

Preradovićeve 4

Telefon: (024) 30-136

Osnivač i glavni i odgovorni urednik:

Vojislav Sekelj

Uredništvo: Lazar Merković, Ivan

Rudinski, Dragan

Vidaković i Tomislav Žigmanov

Tehnički urednik: Ivan Hegediš

Tisak: „Globus“, Subotica

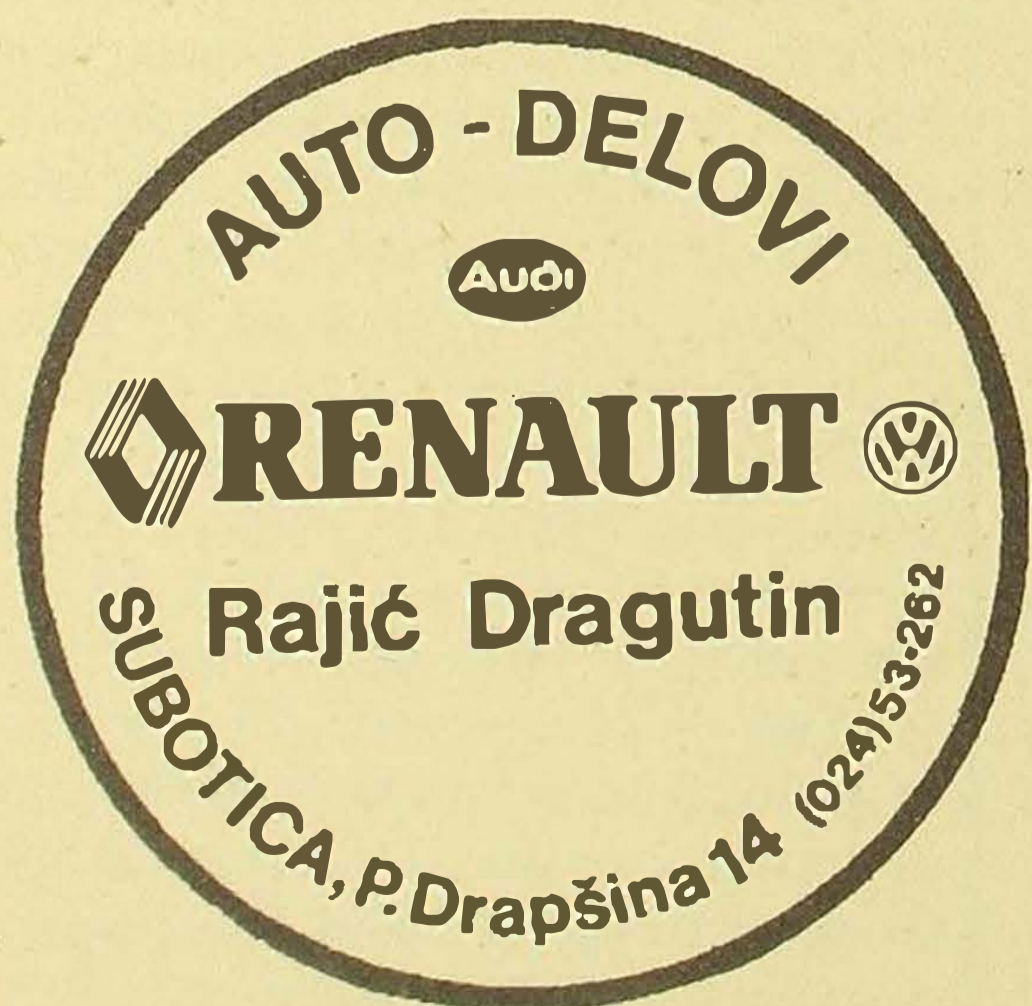
List je registriran kod

Ministarstva za informiranje

Republike Srbije pod brojem 1620 od

25. travnja 1994. godine

„Žig“ izlazi svake druge subote

Umjesto amnestije – kriminalni Zakon o nasljeđivanju „MIROTVORAC“ KAŽNJAVA PACIFISTE

aktualni režim u Srbiji je neiscrpan što se tiče, kako zastrašiti i opljačkati ove zemlje s „najdemokratskijim svjetom na svijetu“ (i njegovom okolišu)! Sv pun slobode i demokracije, a protuustavni zakoni su puni grubih nasrtaja na slobodu istih građana!

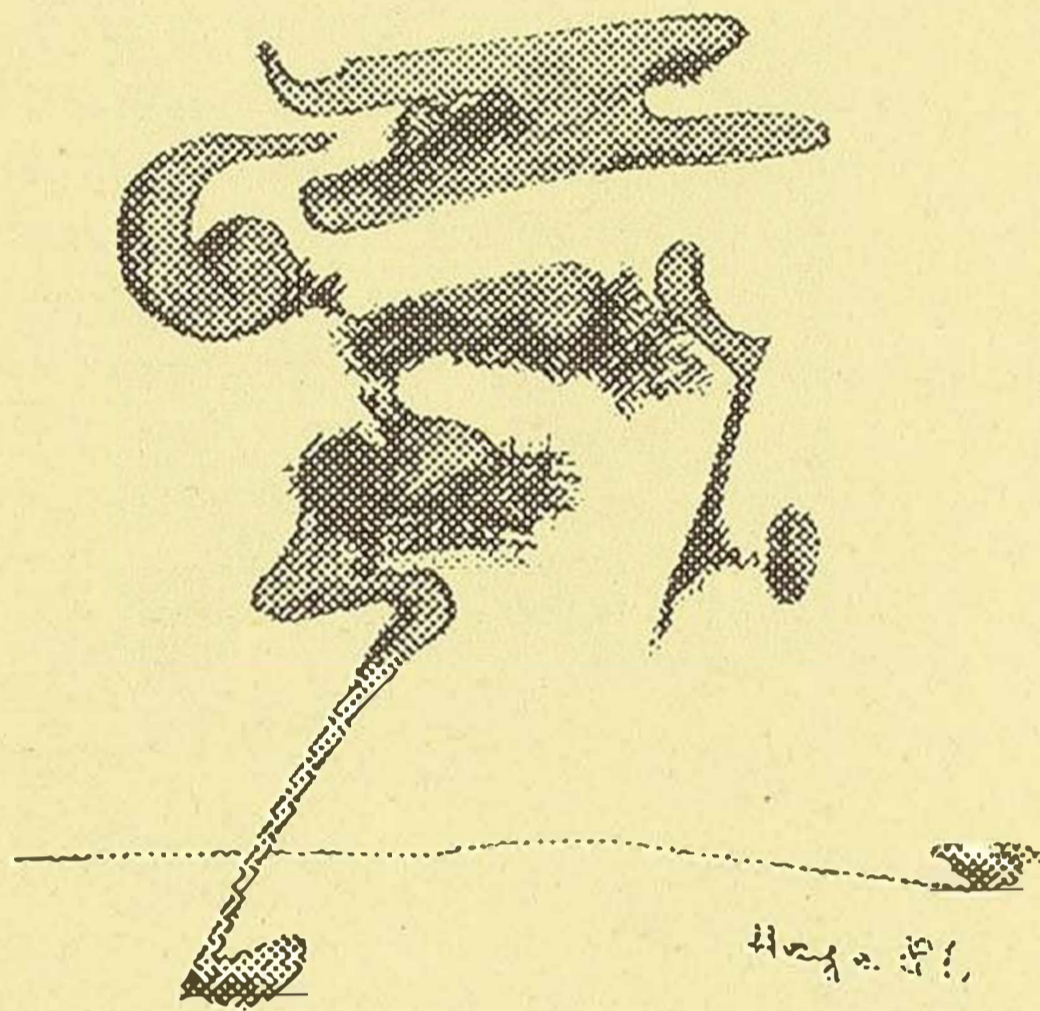
Najnoviji primjer nedosljednosti režima odnosu na Ustav i u odnosu na službeni zakon „mirotvorca“ – je donošenje Zakona o nasljeđivanju, čiji 4. član lišava nasljedništvo one građane, koji su za vrijeme agresije odbili ispuniti svoju „građaninu dužnost“.

Zakon vjerojatno nije donijet zbog nekog dezertera, nego je očito, pacifizam u Srbiji bio masovna pojava. Ako je tako, Srbiji bi trebao razmisliti o neskladu između politike i raspoloženja građana prema ratu. Tim prije što Srbija navodno nije rat, niti je bila svih ovih pet godina. Prema tome nije ni imala razloga maltretirati građane. Druga je stvar što je javna da je Srbija do guše (bila) angažirana u prljavom ratu na teritoriju bivših republika bivše Jugoslavije, čak i u vrijeme kada su se te republike osamostalile i svijet priznao kao samostalne države. A sad, kada je postalo jasno da se neće ostvariti ni o Velikoj Srbiji, Veliki Voda sudjeluje u mirovnim pregovorima, da bi pristao na mir što se moglo pristati i prije pet godina u međuvremenu se nastavlja mobilizacija odnosno pozivanje rezervista na vojnu službu od nekoliko mjeseci.

Znakovito je da je ovaj Zakon donijela sama frakcija SPS-a u republikanskom parlamentu bez prisustva oporbenih stranaka koji ne sudjeluju u radu skupštine bez TV prijenosa!? Ovako barbarski iziđi na vidjelo sa svojom politikom koja se ne razlikuje mnogo od politike Miloševića. Kasnije su filozofirali oko toga je li predsjednik Milošević potpisao Ukaz i pro-

glasenje tog akta još prije njenog donošenja ili već izvan teritorija Jugoslavije u zrakoplovu. Najvjerojatnije je potpisao unaprijed.

Zašto se bavimo ovom „središnjom temom“ na stranicama „Žiga“? Zato što Zakon protupravno diskriminira veliki broj nasljednika građana s našeg podneblja. Poznato je, naime, da su u vidu građanske neposlušnosti ili pojedinačno, mnogi građani

sjeverne Bačke odbili sudjelovati u ratu po Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Skrivali su se – a što se nije moglo raditi unedogled nekoliko godina – i masovno su bježali u inozemstvo.

Znakovito je i to, da je razmjerno mali broj dezertera kažnjen po zakonu (na vremensku kaznu), jer se režim zadovoljava i time da je povratnike iz inozemstva silom odveo putem policije u službu u rezervnom

sastavu. Iz ovoga, pa i iz spomenutog zakona proizilazi – kako je ovih dana komentirao Nenad Čanak, predsjednik LSV-a – da je režim uporabio pozivanje u vojnu službu najviše protivu onih koji su se usprotivili ratnoj opciji. Ovim Zakonom režim želi izvršiti još veći pritisak na one koji odbiju da se odazovu pozivu, a s druge strane pak, odvraća od toga i one koji bi radije sjedili u zatvoru dva-tri mjeseca nego okrvavili ruke u prljavom ratu.

Što se sankcioniranja tiče, nitko ne može biti dva puta ili na dva načina kažnjavao za povredu jednog zakona. Zna se što je do sada slijedilo za odbijanje dužnosti, te se ne može ista osoba kažnjavati još i lišavanjem nasljedstva.

Ovaj spomenuti član Zakona neće stupiti na snagu u uobičajenom roku od osam dana po objavljivanju u Službenom listu, nego nakon 6 mjeseci, iz čega su neki izvukli zaključak da će toliko trajati sudjelovanje Srbije u ratu na teritoriju bivše Jugoslavije!? Sve je to izvagano u kuhinji SPS-a!?

I tako, dok se u nekim – oporbenim – krugovima razmišljalo o Predlogu zakona o amnestiji (da bi se u zemlju vratilo nekoliko stotina tisuća odbjeglih maldića, najveće blago svakog društva), eto, izglasao je Zakon o nasljeđivanju. Nek se vidi da se ovaj režim može mijenjati kao kameleon, ali ne oprašta onima koji nisu htjeli u prljavi rat, i koji nisu htjeli postati poslušne žrtve, dok su ratni profiteri tjerali narod na klanicu.

A što se profita tiče, režim može profitirati i ovim Zakonom ukoliko nasljedstvo ostaje bez nasljednika (doduše može dezerterski dio nasljeđivati drugo ili treće koljeno), nasljeđuje država, odnosno ovaj režim, koji je već prigrabio i opljačkao što je mogao, od deviznih štednji do centraliziranih gospodarskih sustava, mirovinskih fondova, poljodjelaca itd.

István Valihora

antropološka dimenzija Bunjevaca i jahanju i prevođenju

Govor ugodni, a „istine radi o Bunjevci“, ovih je dana s neumornim tražiteljem istine i proučavateljem „mnogih istina o Bunjevcima“ (nekada s ponosom brojkom od preko 400) Markom Peićem i subotički dopisnik „Dnevnika“ Miloš Pećić, te njegova najnovija saznanja objavio i na svijet iznio u nedjeljnom izdanju lista od 4. studenog.

Najnovije znanstveno otkriće sadržano u „Bunjevci su samo Bunjevci“. U lirskoj formi i to na „način kako oni najčešće govore“, ali i na načinu razmišljanja „možeš malo i da jašeš“, kako to s pouzdanjem kaže bunjevački antropolog, te putem ove višeslojne alegorije otkriva, pravu narav Bunjevaca koji „su samo Bunjevci“. Potankosti o načinu ili metodi jahanja Bunjevaca, iako je kvaliteta

dobro naznačena s „malo“, nisu navedena pa u gorućoj želji očekujemo sljedeću pojavu u javnosti ovoga znanstvenog radnika ne bi li nam je otkrio.

Nova antropološka dimenzija Bunjevaca otkriva se i tomu što su oni, pored ostalog, i prevodljiv narod, budući su njih franjevci „sve preveli u katolike“. Istina, ponovno smo ostali u gore iznijetoj nedoumici o načinima prevodenja, ali je sada to pojačano jer se ne govori o sredstvu privodenja (konopac, običan ili debeo, recimo). Po toj značajki Bunjevci ispadaju neka nova vrsta, jer ono što čovjeka karakterizira jest sloboda, pa nema nikakvog privodenja ili odvođenja, već samo izbora temeljenom na slobodi.

Ali, i Crkva je kriva jer „se dobrim delom umešala u sudbinu Bunjevaca“, kao da mnogi značajni Bunjevci nisu bili „katolički popovi“, te kao da oni nisu htjeli svojemu puku dobro pa su zato nastojali da što više „Bunjevaca prevedu u Hrvate“. Eto, i oni prevode. Sram ih bilo.

Značajke međunacionalnih sukoba, koji su kulminirali u II. svjetskom ratu, za huma-

nistu Peića su nedvojbeno zlo. To jest istina. Ali, osjećamo važnim za primjetiti da je tada jedan dio stradao pod vještalicama, netko bio logoru, zatvoru... a sakupljač narodnog blaga Peić objavljuje knjigu o bunjevačkim bećarcima i to usred okupirane, od strane fašističkog okupatora, Subotice, 1942. godine. U to je vrijeme, dakle, netko radio i u Pokretu otpora protiv režima okupatora, dok je netko objavljivao knjige.

Inače, istine radi, u Obnoviteljsku maticu, na čijem je čelu preporoditelj Marko su svi rado došli, osobito oni „koji bi da istražuju, da rade“. Između ostalog, matičari trenutno rade i istražuju lik i djelo „papa“ Blaška Rajića, čak će i objaviti „svu građu“ o njemu, a sam će prepjevitelj Peić njegov ep „prepevat na ikavicu“. A kako je onda pisao presvijetli Rajić kada će ga Peić morati „prepevati“? Zar on nije Bunjevac, i to jedan od većih u našem stoljeću. Izgleda da jeste, ali ne onakav koji se „malo jaše“ ili olako prevodi.

(Ij. k.)

DVOT/V/JEDNIK

Mučko ubojstvo Yichaka Rabina, premijera Izraela i jednog od inspiratora mirovnog procesa na Bliskom istoku, i to od ruke židovskog mladića, desničarskog aktiviste, zorno svjedoči kako su vlastiti ekstremisti najveći neprijatelji svakog naroda. Ako je stvarno demokratski izabrana vlast, na slobodnim izborima, ovlašćena razraditi mehanizme onemogućavanja neprijateljskih terorista i političkih luđaka, svakako treba da drži na uzdi i svoje, mržnjom zaslijepljene sunarodnjake. Demokracija znači jedino i samo vladavina naroda, modernim političkim rječnikom, poštivanje volje većine /dakako u jednonacionalnim državama, jer je u višenacionalnim stvar nešto kompliciranija budući je nužno poštivati prava manjina po međunarodnim normama/. Ipak, MO-SAD, gdje si bio sad, ŠIN BET, ne opet!

• Sam naziv američke zrakoplovne baze „Wright Patterson” neodoljivo podsjeća na naslov s plakata za nekakav veliki boksački meč, recimo za prvenstvo svijeta u papir-kategoriji u verziji FOB /Friends of Bill/ koncila. U biti, naravno da se tamo i održava boksački troboj u kojem se zapravo i ne zna tko sve koga udara, a i sudac tu i tamo pomalo dobije po nosu. Budimo međutim mirni, jer znamo odavna da su sve velike borbe bile namještene, tako da publici ostaje zadovoljstvo da navija a novce strpa u džep uvijek netko drugi. Hoću reći, velike boksačke priredbe uvijek organizira mafija,

što za ove druge spektakle nipošto ne smijemo reći!

• U okolici Subotice, vele, postoji prva farma za uzgoj nojeva na teritoriju SR Jugoslavije. Nojevi (Struthioniformes) su ptice trkačice (što zna svako dijete), koje su izgubile sposobnost letenja, ali jako dobro znaju zabiti glavu u pijesak i tako riješiti sve svoje probleme. Predlažem da se u svakom gradu osnuje ovakova pokazna farma za sve osobe pretrkače iz „komi” u „naci” društvo i obratno, a da se svi građani pozivaju na redovno godišnje čupanje ukrasnog perja.

• U Budimpešti su odigrana tri rukometna susreta sa uzvratom između jugoslavenskih i hrvatskih timova i tako je „ping-pong diplomaciju” znanu iz američko-kineskog „otopljanja” smjenila ova momčadska igra kao uvod u uzajamno priznavanje SRJ i Republike Hrvatske. Mečevi su protekli u „rukavicama” i bez ijednog incidenta premda se igralo za eurokupove ili moguće upravo zbog toga. Ipak su negda, u Prvoj Jugoslaviji, hazenašice iz Zagreba bile klupske prvakinje svijeta a reprezentativna momčad Druge Jugoslavije i olimpijski pobjednik. Svi ćemo se suglasiti da je bolje pucanje „sedmeraca” nego iz 7,62.

• Pitaš, kume, je li brz,
brži je on od oluje,
kada sam se jednom vraćo s puta
iz Erduta
pokiso mu samo rep...
(ili tako nekako po čika Jovi-Zamju, naslov pjesme sam zaboravio!)

Milivoj Prčić

Mešanci

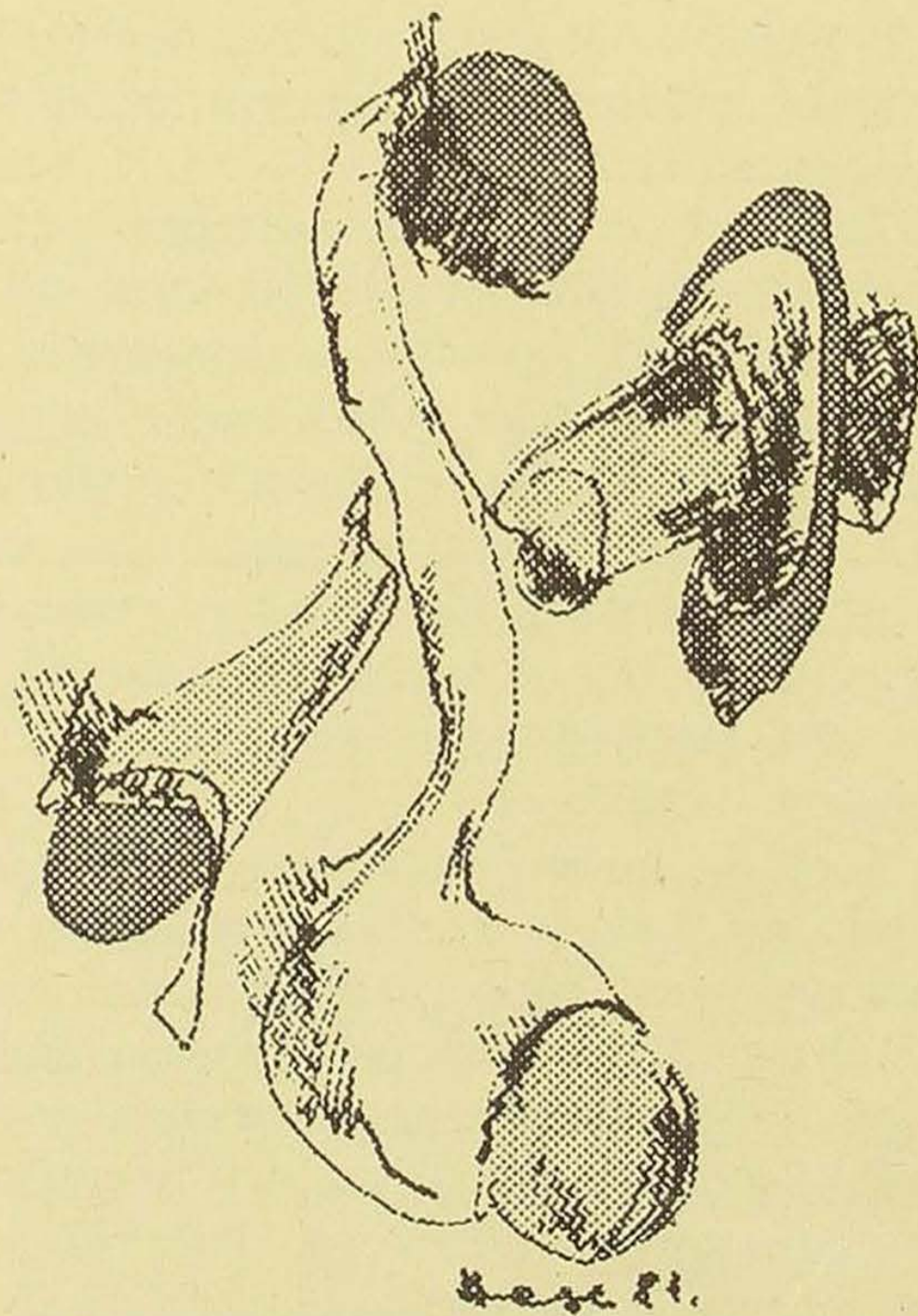
Biblija kaže da je Bog stvorio svet za šest dana, a sedmog dana se odmarao. Nauka kaže da je taj posao trajao malo duže – mnogo miliona godina, te da je svet evolucijom dobio sadašnji izgled, i to od nama jedne srodne životinje, koja je sišla sa grane, pa preko pećine, postao čovek.

Međutim, ni religija, ni nauka tačno ne objašnjavaju kako su nastali ljudi crne, bele, žute ili crvene boje kože. Bilo kako bilo, oni postoje.

Sve je to u redu dok je rasa čista a ljudi „čistunci”, ali kada dođe do mešanja dve boje kože – e onda nastaje problem. „Mešance” jednostavno niko neće; oni nikome ne pripadaju, svako ih se odriče. A šta su oni („mešanci”) za to krivi? Ništa.

Na ovim našim balkanskim prostorima uglavnom je bila jedna rasa – bela, ali zato imamo „mešance” na svoj način: od jednog naroda, nastade više naroda i nacija, pa još se podeli i vera hrišćanska, na katolike i pravoslavne, posle dođe i islam i nastade problemi. Dodoše drugi narodi i naše međusobno mešanje.

Geografski položaj ovih naših prostora, bio je takav da je oduvek bio veza Istoka i Zapada, dok je vojska jedna za drugom prolazila. A zna se, vojska ženama ne „oprašta”. Pa nam se kraljevi i vlastela, zbog politike ili bogatstva ženila strankinjama, zatim pravo na prvu bračnu noć feudalca ili Turčina učinila je svoje.

Na kraju dođe i Drugi svetski rat. Nova vojska – Nemci, Italijani, Rusi... Dođe i oslobođenje s poznatom parolom „bratstvo – jedinstvo”. Partijci bi dobili i koji „poen” više za mešoviti brak. Tako mešoviti brakova biva sve više.

I kad sve saberemo, pitanje je koliko ima „čistunaca”, a koliko „mešanaca”, pogotovo na ovim našim vojvodanskim poljima. Da li uopšte ima 100% „čistunca”?

Knjiga i savjest

Da postoji zahtijevana vremenska distanca za iznošenje dojmova značajnih takmaca političkog života u državi nam Jugoslaviji sve je više očito. Prva, koja je odškrinula vrata upoznavanja zakulisnih radnji „visoke politike”, a čije smo tragične posljedice svi osjetili i manje ili više snosili, je knjiga Ivana Stambolića, bivšeg predsjednika Predsjedništva Srbije, „Put u bespuće”, za tim je održana javna promocija knjige Borisava Jovića, posljednjeg predsjednika Predsjedništva SFRJ, „Poslednji dani SFRJ”, da bi odmah nakon toga bila povučena iz prodaje, a s čijim smo sadržajem upoznati zahvaljujući izvodima koje prenosi „Naša borba” i, na koncu, pojavila se knjiga Boška Kovačevića, predsjednika prvog, nakon „jogurt revolucije”, PK SK Vojvodine, „Sunovrat i obzorja”.

Tri knjige, tri različita pristupa (interview, dnevnik, novinski članci), tri različita čovjeka i tri različite uloge, a zajednički imenitelj svega propitivanje vlastite uloge, možda i krivnje, u svemu tomu, dok čitatelju – građaninu preostaje (i dalje) trpljenje svega onoga čemu su doprinijeli. Istina, netko više, a netko manje. Obostrano. (lj. k.)

I dođe ovo „ludo vreme”, kada je najvažnije ko je ko, koje je narodnosti (ili nacije), pa još koje je vere; da li je pravoslavni, katolik ili musliman i tako dalje. I šta sad? Neki doneli „solomonsko rešenje”. Rastava braka. A šta je sa decom? Šta je uopšte sa stotinama hiljada mešoviti brakova i mnogo više hiljada dece iz tih brakova? U toj deci teče krv predaka oba roditelja, a krv nije voda. To se razvodom ne može rešiti ni poreći. To je činjenica koja ostaje. Svidalo se to nekome ili ne.

Zar čovek nema drugih kvaliteta, osim onih koje si nacionalnosti? A šta je sa naslednim osobinama, genima i ostalim? Na žalost, u poslednje vreme kod nas se pojavila ružna činjenica, koju mi hteli ili ne hteli prihvatiti, a to je podvajanje. Ono je tu; prisutno je na radnom mestu, u društvu, gotovo na svakom mestu. Tačno se zna koje preduzeće kome pripada, u koji kačić ili piceriju ko odlazi. A šta ćemo sa „mešancima”? Gde oni pripadaju? Da li treba na neki način da ih obeležimo? Recimo bedževima crvene, zelene ili plave boje? Ili bi bilo jednostavnije da obeležimo belim bedževima „čistunce”? Ponovo se pitamo: šta su „mešanci” tom uopšte krivi? **Ništa!**

A ko su krivci zbog ovakvog shvatanja zna se ili će se doznati. Da li će, i kome ikada odgovarati i to će vreme pokazati. Samo je jedno sigurno – svojoj svojoj savesti nikada neće odgovarati jer da su je imali do ovog nikada ne bi ni došlo!

(a. n.)

AGORA: DA LI SE PARALELE NEGDJE SASTAJU?

Održana je druga tribina četvrtog ciklusa Agore sa temom „Da li se paralele negdje sastaju?”. Možda za običnog čovjeka, naposljetku je u pitanju kultura, naslov teme zvuči paradoksalno, no on u ovome trenutku sadržajno dobro pokriva one zahtjeve koje vode jednom kvalitetnijem i, u kulturnom smislu, sadržajno bogatijem odnosu između nacija, naroda, kulture i potrebe očuvanja identiteta jednog društva sa svom razlikom razlika, određene riječju – suživot. Sama činjenica da se u Subotici pojavio veći broj institucija, koje se bave izučavanjem poštosti, kulture i baštine pojedinih nacionalnosti, ciljem očuvanja i njegovanja identiteta, nameće, pitanje biva li sam grad iz kuta suživotne teme obogaćen ili ostaje golo načelo: živjeti kao pored drugih, odnosno stvarati paralelnu kulturu i zatvarati se u vlastite „kulturne” zone, pa „koštalo što košta”.

Generalni stav, dat kroz uvodna izlaganja i diskusije u diskusiji, mogao bi biti, kada je u pitanju kultura i ako je zbilja u pitanju kultura bez dodatnih upotrebnih manipulacija, je: grad dobiva na postojanju različitih nacionalnih centara, i kroz njih se omogućuje, ne paralelni život, nego suživot ove višenacionalne sredine. Tako se kulturni život grada oplemenjuje iz njegove bogate kulturne potrebe za zajedničkim životom u razlikama.

Sam pojam kulture nije definiran, kojom pitanje njene definiranosti je ontološki otvoreno, težište je bilo na nacionalnom, a čulo se da kulturu definira njen početak, koji se zbio sa barbarizmom, kraj, koji je determiniran krizom kulture. A da mi ne živimo krizu kulture, jer ona uglavito pogađa pojedinca, a ne društvo. Društvo danas, na žalost, pliva u mutnim vodama nekulture, što nas je kroz lošu homogenizaciju odvelo u nacionalističke vode poznatih posljedica. Je li i sama „kultura” doprinijela takvom usmjerenju, ili sam nije imala izgrađene instrumente iznutra da oduprije politizaciji, pitanje je za čijim čijim odgovorom još dugo tragati. Pitanje odnosa između kulture, nacije, politike i države, činjenicom da je čovjek istodobno izdat svim tim odrednicama, je također otvoreno i ukoliko ga želimo povijesno nadživjeti izazovno odgovor mora doći povratku svojim vrijednostima.

Stvaranjem nacionalnih država, nacionalne manjine našle su se u zrakopraznom prostoru, uklještene između većinske nacije i etničke nacije. Dodamo li ovome da same stvarstvorene države, za sada nisu definirale interese vlastitog nacionalnog bića, problem se usložnjava. S druge strane i same države koje su formirane na folklorističkim elementima, a ne na modernom određenju i shvaćanju pojma nacije i države. Ovakvim konceptom države (utemeljene na homogenizaciji samo jedne nacije) gubimo svi. Tako kultura postaje najzahvalnije polje manipulacije i – na žalost – rasadnik mržnje i netrpeljivosti među ljudima. Kultura se vješto zamjenjuje nekulturom; društvo se zatvara u jedina svježina koja mu omogućuje nekotisanje jest izmišljanje neprijatelja. Stva-

ranjem pojedinih nacionalnih centara s ciljem očuvanja nacionalnog identiteta je odgovor na neriješena pitanja same države glede kulture i potreba nacionalnih manjina. Stav da su u Subotici svi nacionalna manjina, možda bi držao vodu, da nacija kod nas prevashodno nije političko pitanje. Paralele će se sresti i omogućiti stvaranje nove vrijednosti, upravo kada naciju odredimo i nju počnemo doživljavati kao segment kulture svijetu, a kulturu oslobodimo negativnih konotacija politizacije. To je zadatak, odnosno kulturna misija Centara, ako želimo početi živjeti krizu kulture, izaći iz folkora i amaterizma. U protivnom, vrtit ćemo se u krugu, a paralelni život bit će nam sudbina data zajedničkom bijedom i siromaštvom.

Prvi uvodničar na tribini bio je g. **Marko Peić** predsjednik Bunjevačke matice. Na žalost, svojim dugim uvodnikom bavio se historiografijom o porijeklu Bunjevaca i njihovog imena. Referat je vrvio od opće poznatih mjesta, neutvredenih činjenica i proizvoljnih tumačenja. Sve je kod njega bilo uvjetovano nečim drugim. O kulturnim potrebama Bunjevaca, i ulozi Matice nije rekao ništa.

„Naša ideja za formiranje Matice nastala je na osnovu Bunjevačke matice koja je postojala u periodu od 1934. do 1938. Godine 1925. bila je formirana i Subotička matica, ali je vrlo brzo nestala. Sedište Matice je bilo u zgradi današnjeg bioskopa „Zvezda”, kasnije je ta zgrada pretvorena u crkvu, gde su se održavale mise za elitu.

Naš inicijativni odbor Obnoviteljske Bunjevačke matice, uz veliku pomoć Pokrajine, g. Stojana Berbera i Pavla Domonjija završio je Statut i platformu, da bi mogli oformiti Obnoviteljsku Bunjevačku maticu i svrstati je u red drugih kulturnih institucija koje rade za svoj narod.

Naš zadatak je da jedni druge potražemo, dopunjujemo i usavršavamo. U našem Statutu piše da su članovi Matice Bunjevci, ali i svi građani ove zemlje, bez obzira na nacionalnu, versku i političku pripadnost. Svako ko želi može da saraduje, pojedinačno ili kao institucija. Posebno se misli na institucije Srba i Mađara, jer mi tu živimo zajedno na ovim prostorima. Sa Hrvatima takođe, ako imaju svoju instituciju, jedino ne prihvatamo što sebe nazivaju bunjevački Hrvati ili Hrvati Bunjevci ili Bunjevci Hrvati, jer tako nešto ne postoji. Mogu postojati jugoslovenski Bunjevci ili hrvatski Bunjevci u Hrvatskoj.”

Drugi uvodničar, g. **Bela Ivković**, predsjednik HKC „Bunjevačko kolo”, u svom sažetom izlaganju iznio je potrebe i ulogu Centra u njegovanju i očuvanju identiteta bunjevačkih Hrvata.

„HKC 'Bunjevačko kolo' čuva u prvom redu kulturnu baštinu Hrvata – Bunjevaca koji žive na ovom području, njeguje sadašnje kulturno stvaralaštvo i kulturni život našeg naroda u budućnosti. Mi smatramo da samo tako može i mora biti. Pripadnicima svakog naroda mora biti dozvoljeno da

se bave svojom poviješću, kulturom, sadašnjošću i budućnošću u većem obimu nego što se bave kulturom drugih naroda sa kojima su u suživotu na istom području. Srbima mora biti dozvoljeno da njeguju svoju kulturu, više od kulture ostalih naroda, Mađarima da njeguju mađarsku, a Hrvatima našu, itd.

Mi u „Bunjevačkom kolu” smatramo da rad KUD-ova i kulturnih centara koji se pretežno bave poviješću, kulturom, običajima jednog naroda, ne vodi stvaranju „paralelnog društva u kojem ljudi žive jedni pored drugih a ne zajedno”. To vodi stvaranju društva u kojem svi narodi slobodno izražavaju svoju nacionalnu pripadnost i čuvaju svoj nacionalni identitet, pružajući najhumaniji otpor kulturnoj i svakoj drugoj asimilaciji usporavajući je na taj način, onako kako se živi i u drugim kulturnim zemljama.

Odnos većinskog naroda prema manjinama drugih naroda je danas u svijetu jedno od temeljnih mjerila kulturnog nivoa i demokratske neke zemlje. Mi smatramo da bi država u kojoj živimo, a posebno naša Općina u kojoj je specifičnost skladan suživot više naroda, sa posebnom zahvalnošću za naše napore, morali pomagati rad ovih društava. Tu mislim i na moralnu i na materijalnu pomoć, a činjenica je da Općina daje veoma skromna sredstva, a Republika i Federacija našem centru – ništa. Naprotiv, režimska štampa u svakoj prilici želi diskreditirati naš rad i neistinitim napisima proprati svaku našu manifestaciju. Mi, dakle, smatramo da ne smeta činjenica što postoje nacionalne institucije, već smeta činjenica što poneki pojedinci, štampa ili političke stranke huškaju na mržnju i netrpeljivost druge narode ili svoje članove i pripadnike.

Prava međusobna politika u odnosima među nacionalnim institucijama trebala bi biti sažeta u narodnoj izreci: „Tuđe poštuju, a svojim se diču”!

Mi u HKC „Bunjevačko kolo” svoju djelatnost i svoje ukupno stvaralaštvo manifestiramo na razne načine pa i preko svoje već tradicionalne priredbe „Veliko prelo” i „Dužijanca”. Izuzetno smo ponosni i drago nam je što je jedan običaj ponikao u našem narodu kao što je „Dužijanca” preuzet u našoj Općini kao gradska manifestacija.

Kulturne institucije koje okupljaju pripadnike samo jednog naroda nisu i ne treba da budu međusobni protivnici, već saveznici koje okuplja zajednički protivnik, a to je nekultura.”

Treći sudionik bio je dr Szöllösy Vágó László, član predsjedništva KUD „Népkör”. Izdajemo ovaj dio iz njegovog izlaganja:

„Pojava institucija na nacionalnoj osnovi u Subotici nije ništa novo. U prošlosti su paralelno postojale čitaonice, listovi, diletantске grupe, čak i sportska udruženja na nacionalnoj osnovi organizovana. Čini mi se da u ovima nacionalno obeležje nije dominiralo. Sigurno je da je u ovoj toleranciji značajnu ulogu igrala i višejezičnost tadašnje Subotice.

(nastavak na str. 7)

Grgo Prčić, vlasnik i urednik predratnog lista „Bunjevačko žackalo”

SVE SMO ŽACKALI, ALI NISMO VRIDALI

• Žackali smo sve jude koji su štogod značili u javnom životu grada • „Bunjevačko žackalo” su svi rado kupovali: i Hrvati i Srbi i Mađari • Svi ljudi oko „Žackala” bili su od početka uključeni u Pokret otpora

Raznoliki i bogati spektar dnevnog, tjednog, dvotjednog i mjesečnog tiska u Subotici neposredno je prije rata, u pravom smislu riječi, osvježila pojava „Bunjevačkog žackala”, satiričnog lista koji je „žacko dva puta misečno”, kako je to u podnaslovu stajalo. Prvi je broj izašao 3. veljače 1940. godine, a posljednji, 7. broj 10. svibnja iste. Njegov je vlasnik i urednik, Grgo Prčić danas umirovljeni pravnik s vrlo bogatom biografijom, koje se ne bi niko mogao postidjeti. Jer, ovaj je vitalni osamdesetočetvorogodišnjak (rođen je 1911.), između ostalog, bio jedan od glavnih organizatora Pokreta otpora u Subotici, osnivač je i Privrednog suda i jedan od njegovih najcjedeniji sudija. Povod za ovaj razgovor za „Žig” nalazi se u tajni nastanka, funkcioniranja, ali i brzog prestanka izlazenja ovog lista, iz kojega „Žig” skoro od samoga početka prenosi duhovite i satirične ulomke ne bi li ukazao suvremenicima na oblik slobode tiska koji je u ovome gradu postojao ne tako davno, bez i primisli da se netko zbog toga ljuti ili recimo tuži.

Kako je došlo do ideje za pokretanje „Bunjevačkog žackala”?

G. P.: Kad je list pokrenut, a to je bilo u drugom mjesecu 1940. godine, imo sam 29 godina i ko svršeni pravnik sa subotičkog Pravnog fakulteta radio sam ko advokatski pripravnik, u onda čuvenoj advokatskoj kancelariji jednog od ondašnji najugledniji subotički advokata Miće Skenderovića, u Aginoj ulici broj 7. On je u to vrijeme bio i pridsidnik subotičkog ogranka Hrvatske seljačke stranke. U toj se kancelariji okupljao krem tadašnje hrvatske inteligencije u Subotici. Među ostalim, često je navraćo i Geza Sekelj, koji je radio na mistu šefa Poreske uprava u Gradskoj kući. Izvorno, sama ideja da se list takog sadržaja pokrene bila je Mićina i Gezina, dok je ime listu, „Bunjevačko žackalo”, dao Geza Sekelj.

Kako to onda da ste Vi naznačeni u impressumu lista kao vlasnik i urednik?

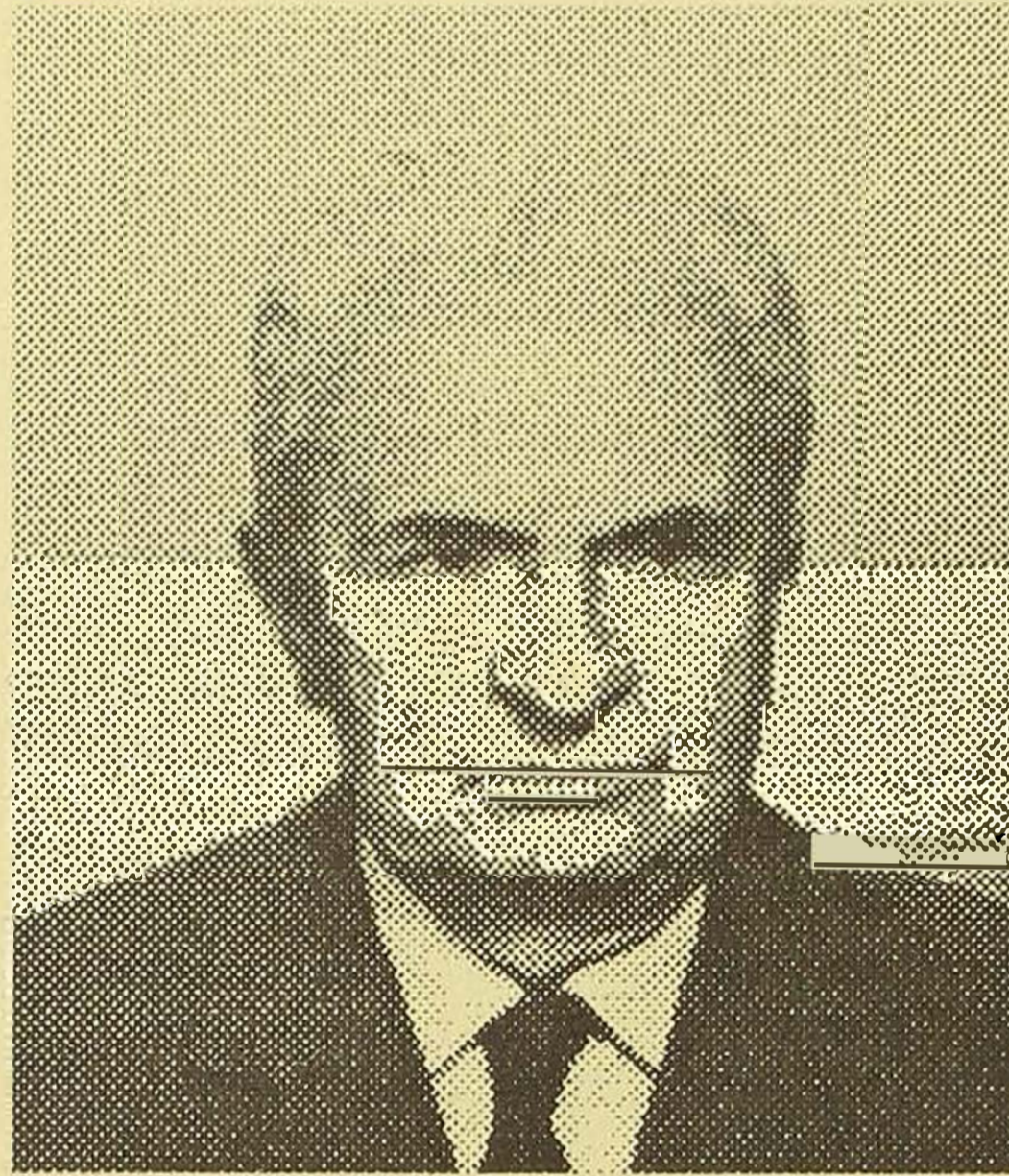
G. P.: Već sam kazo da sam kod advokata Skenderovića radio ko pripravnik. Kad je već ideja bila „rođena” i dobro razrađena, Geza Sekelj me je jednom prilikom pito jel oću bit odgovorni urednik. Odgovorio sam mu da za to nisam stručan; da prija tog nisam nikad radio u novinama i da ne znam tačno šta bi onda bio moj poso. Istina, dobro sam poznavo ondašnji Zakon o štampi i s te strane sam bio potkovan. To je bilo, pokazalo se, i dosta. Jel, moj poso je bio da prikupljam tekstove, da i prigrledam i pročitam ne bi li otkrio kake nepravilnosti koje bi bili u suprotnosti sa Zakonom. A cio taj poso se odvijao na mom radnom mistu u kancelariji advokata Skenderovića.

Ljudi su tražili primjerak više

A tko je onda pisao tako duhovite tekstove?

G. P.: Moram kazat da ni danas ne znam ko je sve te tekstove napisao, al znam da je

najviše tekstova napisao Geza Sekelj, zatim Stipan Peić, koji je studiro medicinu u Zagrebu. Mićo Skenderović, isto ko i ja, nije pisao tekstove. Jel, velik broj tekstova stizo je poštom na naznačenu adresu jel je bio donesen lično u Mićinu kancelariju. Oni većinom nisu ni bili potpisani i ko taki su anonimno i bili uneseni. Mali je kuriozitet da smo imali tri stalna saradnika Crnogorca koji su radili u Okružnom sudu, al su me zamolili da njeva imena ne kazujem nikom da ne bi bili „najureni s posla”. Princip tajnosti je i u ovom slučaju bio sačuvan, al sam imena ove trojice Crnogoraca danas zaboravio.

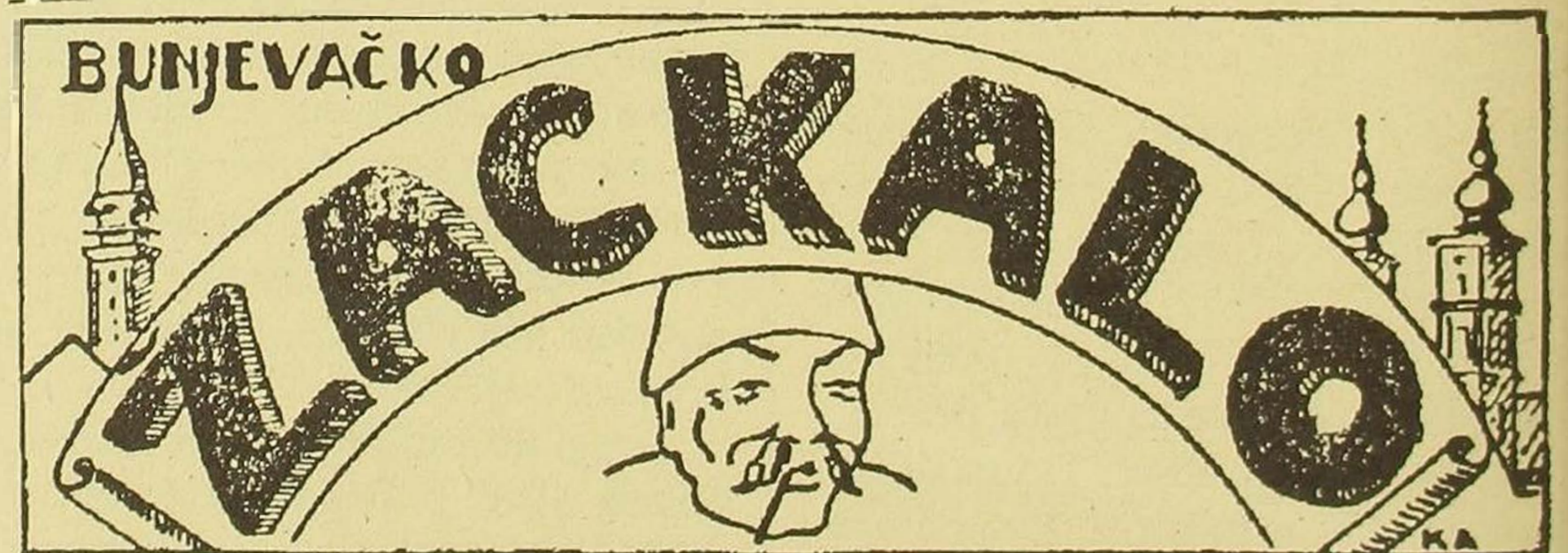
Grgo Prčić

Kolika je bila naklada lista i na koji način se prodavao?

G. P.: Prija ovog moram ponovo kazat da sam ja samo prikupljo i prigrledavo tekstove, a Geza Sekelj je vodio brigu o štampanju i distribuciji. List je bio štampan u 500 komada i cio tiraž je bio bukvalno razgrabljen. „Žackalo” se prodavalo samo u Subotici i to na mistima di su se prodavale i ostale novine: na važnijim ćoškovima u varoši bili su specijalne bodice za prodaju novina. Jedan mali dio smo uvik zadržali i mi u kancelariji,

Plaćena u gotovom.

Godina 1. — Broj 8.

JEDINI PRAVI BUNJEVAČKI LIST

Žacka dvaput misečno

CINA 2 DIN.

Subotica, 19 travnja 1940

pa smo i otaleg jel dilili, jel prodavali. Jednostavno kazano, tražio se primerak više. Okolna mista, ko što su Tavankut, Mala Bosna, Đurđin jel Žednik, nismo pokrivali prodajom pošto su veze bile rdave, a s druge strane onda su ponediljkom i petkom bili veliki pijačni dani pa je puno svića dolazilo

otaleg u varoš, tako da su i oni mogli kupiti „Bunjevačko žackalo”. Moram samo još kazat da su „Bunjevačko žackalo” svi rado kupovali: i Hrvati i Srbliji i Mađžari.

Žackanje javnih ličnosti

Kako ste izlazili „na kraj s novcima”?

G. P.: Pravo da vam kažem: ne znam. Sve je poslove oko novaca vodio Geza. Cina mu je bila dva dinara, a to je onda, radi upoređenja, bila cina jednog špricera jel jednog fićoka rakije. Znači, dobivalo se od prodaje oko 1.000 dinara. Jedan dio novca osiguravalo se i priko reklama. Svi ti prihodi najprija da su pokrivali troškove papira i štampe. Drugi troškova nije ni bilo, jel niko od nas ko je radio nije dobio jel uzimo ni dinar za taj poso. A nije bilo ni honorara za saradnike. Radilo se brez novaca s ciljem da se žacka.

Koga ste sve žackali?

G. P.: Sve. Nismo štedili nikog, ni Mađžare, ni Srblije, ni Rvate, a najmanje one što smo zvali „bunjevačke Bunjevce”. Žackali smo sve viđenije ljude iz oblasti društvenog i političkog života, jel, kako smo to u jednom „Žackalu” napisali, „sve ljude koji štogod znače u varoškom javnom životu”. Dosta smo, na primer, žackali dr. Ivana Poljakovića, doktora i njegovu ženu Lujzu, koja nam je jednom prilikom i poštom vratila jedan broj „Bunjevačkog žackala” uz obrazloženje da je toliko grub da, s oprostjenjem, ne mož ni gujcu otrt. Mi smo oma posli tog, uskršnjem broju na trećoj strani di smo nabrojili ko je kome čestito Uskrs, ovako uzvratili: „Gospoda Lujza – Bunjevačkom žackalu i to na finom papiru”. A žackali smo i tako da određene osobe nismo ni pominjali. Njima je to bilo teško jel su znali, pošto mi žackamo samo značajne, da oni to nisu. Tako je Marko Peić, koji je pokatkad dolazio u „Pučku kasinu”, ostavio papirić na bilijarskom astalu ispid mene, a da mi nije ništa kazo, u kome je tražio da i njega žacnemo. Mi nismo tili, pa smo ga i na taj način žacnili.

Jedan od principa našeg žackanja je

bila anonimnost, jel nismo tili da se zna ko koga žacka.

Budući da ste žackali sve viđenije gradske ljude, je li bilo nekakvih tužbi ili neprijatnosti?

G. P.: Već sam pripomenio slučaj s gospodom Lujzom. Jedared me je susrio na

...fate Tolj, isto čuveni subotički advo-
t, toga smo takode žackali, i kazo mi da
...će kupovat „Žackalo” jel smo ga na-
...dnuvridili. Al, ja sam mu uzvratio ričima
...sve žackamo a da nikog ne vridamo!
...je neprijatnosti izazvo i tekst, koji je
...goštom u kancelariju brez potpisa i
...je smo objavili, na temu koji je momak
...oženi vuko panj. Stari je bunjevački
...ič da je na Čistu sridu mator momak
...kepanj po ulici do kuće u kojoj stoji
...ata divojka. E sad, tu jesu bili u pitanju
...ati momci, al su oni vukli panjove žena-
...eniji ljudi. To je značilo da su im oni
...zo bili ljubavnici, pa smo se malo bojali
...će oni nač uvrideni. Al na sriću oni nam
...umirili. Ni Miću, ni Gezu, ni mene niko
...e co. Bila je drugačija klima; ljudi nisu bili
...krozobrzi ko danas. Zato se nismo ničeg
...ora bojat. Čak su nam i ona tri saradnika
...norca, koji su radili u Okružnom sudu,
...eći da nas niko ne smi, ni neće dirat. Dakle,
...zlo za bilo kaki stra nije bilo.

Nosioći naprednih ideja

**...šlo je samo sedam brojeva. Što je bio
...ro tomu?**

GP: Glavni uzrok je bio u tom što smo
...roli da će uskoro doć rat. Pošto smo
...ekli i Srbije i Rvate i Madžare, i to na-
...čione Madžare koji su bili na položaju,
...tismo da se to onda neće tako lako
...rši. I nas trojica: Mićo, Geza i ja, jedno-
...vno smo se dogovorili da stanemo s izda-
...njem „Bunjevačkog žackala”. To se posli
...kalo pametnim, jel su niki Madžari i
...ko okupacije ostali na vlasti. Istina, mi
...no med njima imali i prijatelja, što se
...kalo korisnim. Jedan je od nji, koji je
...ličin školski drug, njega i spasio od
...pšnja. Jer, Mićo Skenderović je bio je-
...n d najvideniji Rvata prija rata, a kad su
...adri došli 1941. godine, on je bio u nikoj
...stirismotre jel su znali ko je. On je čak i
...bi da isprid subotički Bunjevaca, jel ni
...adri nas nisu priznavali za Rvate, održi
...zavni govor Hortiju prilikom njegovog
...laza u Suboticu. Sklonio se na jedan
...laš, okolini Đudrina, jel se plašio da će ga
...og uapsit. Posli dvi nedilje javio mu se
...j Madžar iz škulski dana i poručio da se
...ate ilegale, i da će on lično odgovarat za
...egou sudbinu. Obećo je da mu se neće
...starevit, što se i ostvarilo.

**...nakon oslobođenja, jeste li imali ne-
...li problema u svezi s prijeratnim an-
...zinom?**

GP: Pazite, kaki problema smo mogli
...na kad smo gotovo svi mi oko „Žackala”
...i početka uključeni u pokret otpora!
...eno ja sam u njem bio od 15. maja 1941.
...jnoj skupštini, koja se održala u pro-
...e 1944. godine, subotički HSS je dono
...tija da se cilo njegovo članstvo priključi
...okritu otpora. Ja sam bio i prvi sekretar
...entivnog odbora Narodno-oslobodi-
...čke pokreta za Subaticu, koji se formiro
...sejembru 1944. u plebaniji kerskog žup-
...ka laška Rajića. A u mojoj kući, u Bačkoj
...on se redovno sastajo. A kad je Tito
...šća vlast, onda nismo smili žackat.

Ljubomir Kovačić

Agora: da li se parelele negdje sastaju?

(nastavak sa str. 5)

Do naglašavanja nacionalnog karaktera
obično je dolazilo u periodima kada je jedna
etnička grupa, po pravilu manjinska, osećala
ugroženom od strane većine. Navešću pri-
mer „Nepkera”, u čijoj preko 120 godina
dugoj istoriji postoje dva jasno odvojiva pe-
rioda. U prvom periodu to je bila politička
organizacija, društvo koje je delovalo na po-
litičkom planu, a u drugom periodu društvo
koje je delovalo na polju mađarske kulture.
Društvo je osnovano na osnivačkoj skupštini
20.10.1871. godine kao levičarska čitaonica,
naglašavam levičarska, a ne mađarska. Među
njenim osnivačima ima Skenderovića, Mu-
kića, a prvi predsednik je bio zemljoposednik
Vermeš Mihalj. O karakteru novoosnovanog
društva najviše govori prvi Statut u kome su
formulisani ciljevi: „putem povremenih pre-
davanja i rasprava, te širenjem savremenih
pogleda i principa uzdići narodno pro-
svećivanje a putem raspisivanja nagrada ubra-
zati razvoj lepih umešnosti”.

Za odgovor na drugo pitanje i na central-
no pitanje ovog današnjeg susreta moram
ukazati na neke naučne činjenice iz oblasti
socijalne psihologije. U odnosima manjine i
većine Luj Virt razrađuje tri tipa manjin-
skog ponašanja: 1. izolacionističko, koje
uključuje u sebe pasivni i aktivni izolacioni-
zam – prvi se zatvaraju u vlastite nacionalne
okvire, a drugi se agresivno sučeljavaju sa
većinom i spremni su otići do krajnjeg ire-
dentizma; 2. asimilacionističko, što se
odražava u što potpunijoj identifikaciji sa
većinskim narodom, sa njegovom kultu-
rom, jezikom, u zanemarivanju obrazovan-
ja na svom jeziku, u poltronskom
prihvatanju kulture i duhovnosti većinskog
naroda, a da bi dokazali svoju lojalnost na
svaki mogući način degradiraju svoj na-
pušteni etnički karakter u duhu „poturica je
gori od Turčina”; 3. pluralističko držanje,
koje karakteriše tolerantan odnos prema
drugima i očuvanje unapređenja vlastite
kulture u okvirima društvenih normi u skla-
du sa izrekom „tude poštuju, svojim se diči”.
Mislim da je za jednu multikulturnu sredinu
kao što je Subotica ovo treće jedino prihva-
tljivo ponašanje.”

Dr Dušan Ičević, gost iz Beograda pro-
fesor sociologije na Univerzitetu koji se bavi
proučavanjem kulture i nacije:

„Paralele mogu da idu beskonačno, za-
krivljeno, kako je rečeno za svemir, a mogu
da idu u lošu beskonačnost, kako je rekao
Hegel. Paralele mogu da se sastaju na pravi
način kulturnim vrijednostima i ako sve bu-
demo začeli i razvijali kroz kulturne vrijed-
nosti, onda možemo da dođemo do
smislenog zajedničkog života. A kultura je-
ste sposobnost zajedničkog života, na ljud-
ski način. Čak i evolucionisti biolozi tvrde da
je čovjek sposobnošću stvaranja kulture ot-
vorio, da tako kažem, beskrajne mogućnosti
neprekidnog sopstvenog razvoja. Otvorio je
nadorgansko prema organskom. Svojim
djelovanjem, simbolizacijom, kulturnim
tvorevinama, kulturnim djelatnostima,

začinje se prava čovjekova istorija, istorija
koja nije istoricitet, zastajanje, kako bi rekao
Karl Kosik, nego istoričnost, razvoj koji ot-
vara mogućnosti da se može neprekidno
djelati. Naravno, moguće je da, kad se raz-
govara o nacionalnoj kulturi, zastane, zao-
krene, zatvori u određene oprobane, ili bar
tako izgleda, sisteme mišljenja ponašanja,
koji će učiniti da se određene kulturne tvor-
be ispune sobom i postepeno unutra počin-
ju da trule i da čile. Integral nacije obuhvata
da je ona i prirodno istorijska i društveno
istorijska i ekonomska i etnička i klasna i
politička i kulturno-duhovna i emotivna itd.
zajednica. Ja sam napisao knjigu o kulturi
nacije, o nacionalnoj kulturi i kulturi nacija,
zapravo zbog sporenja oko toga da li postoji
nacionalna kultura sama po sebi. Tražio sam
izvjestan izlaz kroz kulturu nacije, odnosno
kroz prije svega kulturnog čovjeka, čovjeka
koji stvara kulturu, kultura je čovjekovo
djelo, a kultura takode stvara čovjeka, da
uzdignem ono što je tvoračko u čovjeku i što
jeste i oblikovanje nacionalne kulture. A
nacionalna kultura je u stvari djelo oslobodilačkih
procesu, pokreta, preporođenja, osvješćivanja
nacionalnog kolektiviteta koji je doveo do toga
da se stvara jedna vrsta samobitnosti, samosvojnosti.
Otvoreno je pitanje za raspravu da li se nacionalna
kultura, ako se složimo da ona postoji za sebe,
nastaje u sebi u vremenu otkad nacija po-
stoje, da li samo nacionalni kolektivitet stva-
ra sopstvenu nacionalnu kulturu ili je ona
kultura koja je nastajala iz kulturne baštine
svih koji su bili na određenom kulturnom
duhovnom prostoru, pa se onda nastavljala,
nadgrađivala, prevrednovala i nanovo stva-
rana nadilazeći i ono postojeće, jer svaka
nacionalna kultura u sebi sublimiše
mnoštvo kulturnih tvorevina, djela, ličnosti
koje su nastajale i razvijale se u određenim
vremenima. Ako se tako pojmi nacionalna
kultura, kako se to može govoriti prije svega
kao vrednost, jer kultura je smisljena samo
kad stvara vrednost, na svemu onome što je
naravno stvoreno. Sve su nacije svoju nacio-
nalnu kulturu začinjale, razvijale kroz maticu,
čitaonice, biblioteke, listove, pozorišta i
to su proglašavale za vrstu nacionalnog obil-
ježja i mi se sada nalazimo upravo u jednom
vrhu onoga što bi moglo da bude zaštitni
nacionalni znak. Ima teoretičara koji tvrde
da će se svaka nacija, nacionalna skupina, a
znamo da se sada zbija jedan proces povrat-
ka u etnos, dakle svaka nacija, svaka etnička
grupa, kad god uzmogne, pretvarati u
državu, odnosno hteti da ima svoju samo-
stalnu nezavisnu državu i onda na jugoslo-
venskom tlu nastaju mnogi problemi po
tome što su nacionalne manjine postali pri-
padnici nacija koje imaju svoje države. Za
sada nema rešenja ako nije kultura mjerilo,
ako nije demokratsko sredstvo. Ako svako
hoće da se zatvara u sebe, kako je jedan
mislić koji nije više u modi rekao „u futrole
nacija”, onda zaista može da se dođe do
velikih sumnji, smutnji, pa kao što ste videli
i do ratova.”

Nakon toga je slijedila sadržajna raspra-
va uz sudjelovanje većeg broja nazočnih.

(K.S.)

Okom deteta

Moje kazne – moja prava

Postoje raznorazna prava koja regulišu međuljudske odnose i zakoni koji doprinose rastu i razvoju jednog društva. Međutim, zvanično nigde ne postoje niti se spominju prava dece. Otuda je i potekla ova grupa igara u okviru kojih su deca govorila o zasluženim i nezasluženim kaznama, o rečima koje bole; napravili su i zakon za mame i tate, sastavili prava i dužnosti za svoje porodice i sačinili pravoteku. Sve je to stavljeno na svitak dečijih prava koji su princ i princeza iz Dečije republike, u okviru manifestacije pod nazivom „Klincijada '95” održane u maju, svečano uručili potpredsednici opštine Stanki Kujundžić. Evo i kratkog isečka iz svitka dečijih prava iz kojeg ćete puno saznati o deci i njihovom doživljaju postupaka svojih roditelja.

„Mama je stroga. Svaki dan mi daje šamare. Ne znam zašto”, Andrej, 6 g.

„Moja sestra prva počne da se tuče ili svada, a onda mene kazne. To je kazna koju nisam zaslužio”, Vladislav, 6. g.

„Mene je moja mama kaznila zato što uvek dovlačim kući bubice, mačke i pse. Ona jednostavno ne shvata da volim životinje. Oni su sami, nema ko da ih miluje”, Maja, 6 g.

„Moj tata je strog, tuče me duplim kajišem” Dragiša, 6 g.

„Moj tata stalno viče na mene i dira mamu”, Miroljub, 6 g.

„Mene tata tuče jer sam kriv, a kad sam malo skrivio kazni me tako što mi ne da da gledam crtani ili da se ne igram kompjuterom”, Peđa, 6 g.

„Meni roditelji za kaznu ne daju da idem kod dede i babe, jer kada kažu da ćemo ići tamo ja se radujem i vičem. Mama onda kaže: 'Kazniću te, nećeš ići zašto vičeš'. Nekad moram da sedim za kaznu ili ne mogu da idem napolje”, Milan, 6 g.

Više dece je reklo da se batine mogu dobiti: papučom, kajišem, prutom („onda te guza boli i plačeš, a kada ti kažu glupačo, kozo jedna ili psuju, onda te boli srce”)...

Reči koje bole:

„Kad mi sestra kaže 'glupačo' ili kad mama kaže: 'Magarac si'”, Peđa, 6 g.

„Zaboli me kad mi mama kaže da se ne smem družiti sa nekim drugom”, Nina 6 g.

„Kad mi mama kaže: 'Idi u p. m.', onda me sve zaboli”, Sladana, 6 g.

„Mama i tata su uvek u pravu, a ja nisam i zato dobijem batine”, Petar 6 g.

Deca su zajednički sastavila Zakon za mame i Zakon za tate:

Zakon za mame:

– Zabranjeno je ići na radno mesto, mame moraju ceo dan biti kod kuće i puno pričati deci bajke i priče

– Mame, ne ljutite se ako imamo neki zadatak

– Mame, dozvolite deci da im dođu drugarice

– Mame, ne tucite decu

– Mame, ne vičite na decu ako ne mogu da spavaju

– Mame ne smeju da se ljute

– Zabranjeno je naređivati deci

– Mame, ne svadajte se

Zakon za tate:

– Zabranjeno je ceo dan biti na radnom mestu

– Täte, obavezno morate sa decom igrati karte, fudbal; morate pomoći deci da izgrade kuću od drveta

– Täte, morate zaljepiti deci gumu na biciklima

U jednoj grupi sačinjena su zlatna pravila za decu:

1. Ne skači
2. Ne diraj ništa dok ne pitaš
3. Ne muči pticu u kavezu
4. Ne pravi nered
5. Izbegavaj staklene predmete
6. Ne igray se sa svim igračkama
7. Ne postavljalj dosadna pitanja
8. Ne diraj mamine i tatine knjige
9. Ne diraj kasetofon
10. Moraš jesti da porasteš

(nastavlje se)

Dijana Kopunović, dipl. psiholog

Kako vratiti publiku na stadione

U prošlom broju smo pisali kako je sve manje i manje publike na sportskim priredbama i izneli svoje mišljenje kako je i zašto do toga došlo.

Međutim, sada bi trebalo iznaći „čarobni recept”: kako vratiti publiku na stadione? Izreka da se poverenje teško stiče, ali veoma lako gubi mogla bi se i ovde primeniti.

Publika je, prosto rečeno, izgubila poverenje u sadašnje sportiste, u njihov kvalitet, i njihove rezultate – rečju: u sve. Znamo da su manje atraktivni sportovi (bez obzira na rezultate) uvek imali i malo publike. Taj broj 100-200 gledalaca se i sada zadržao, jer su to zaljubljenici u hokej na travi i ledu, stoni tenis, rvanje, odbojku i slično.

Jedino gde je poslednjih 25-30 godina broj gledalaca u porastu je košarka. A zna se i zašto. Popularnost košarke je porasla, a nadasve rezultati naše košarke u svetu učinili su i u Subotici svoje. „Spartak” je među najboljim klubovima u zemlji i evo „recepta” – puna hala na svakoj utakmici.

Ali da se vratimo onom što najviše volimo i što nas najviše boli – fudbalu. Na nižerazrednom broj gledalaca se uglavnom i zadržao od 50 do 200 ili 300, koji prosto vole taj fudbal. Fudbal od srca, za ljubav i zadovoljstva. Međutim, na utakmicama „Spartaka” 200-300 gledalaca, od kojih više od polovine sa besplatnim ulaznicama, to je

ono što zabrinjava. Za utehu je da i na ostalim utakmicama istog ranga takmičenja u drugim mestima nije mnogo bolja situacija. Ali svako brine svoju brigu, pa tako i mi o „Spartaku” i Subotici.

Jedno je sigurno: povratak publike na stadion neće biti ni lak ni brz. Proći će dosta vremena, najmanje nekoliko godina, da se taj broj popne na 2-3.000 gledalaca, a onih „davnih” 8-10.000 gotovo nikada!

Ima tu i opravdanih razloga, jer ovaj nivo I i II savezne lige (sa izuzecima „Zvezde”, „Partizana” i „Vojvodine”) nije ravan ni nekadašnjem nivou Vojvodanske lige. Prosto rečeno, nema igre, nema kvaliteta, nema rivalstva, nema ni publike.

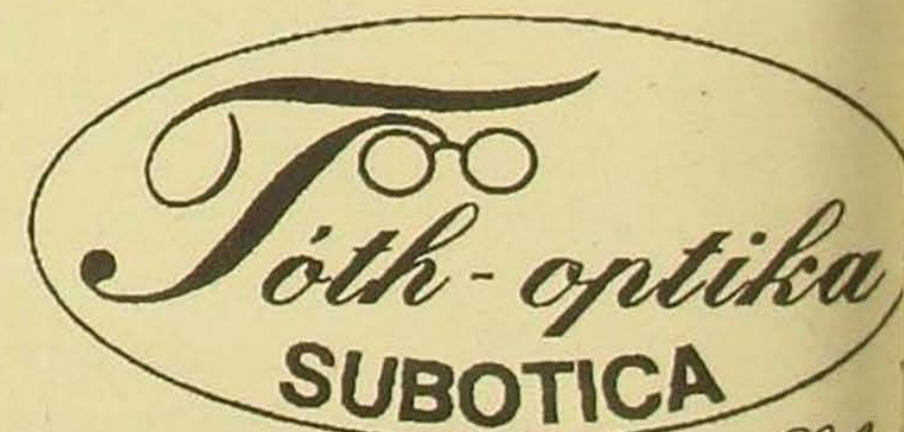
Mislimo da se mora strpljivo početi iz početka. Stvaranjem sopstvenog podmlatka, sa dečacima sa ovog područja, izboriti plasman u I ligu i onda bi se eventualno neki manji broj publike vratio. Da li bi 2-3 reprezentativca, koji bi igrali za „Spartak”, privukli publiku? Verujemo da bi to dosta doprinelo njenom povratku, ali je pitanje da li „Spartak” može da „proizvede” ili kupi takve igrače? Da ih kupi, to mislimo da u ovome trenutku ne može. Da ih „proizvede” to sigurno može! Na ovim našim prostorima uvek je bilo i biće dosta talentovanih dečaka koji bi sa strpljivim, stručnim radom jednog dana mogli postati reprezentativci i dostići sla-

vu Ognjanova, Takača, Rudinskog, Janjić Zemka, Ostojića i ostalih. Ali, za to treba prođe najmanje 2-3 godine.

Ako bi se stvorio dobar tim, koji bi u I ligu bio u vrhu, imao 2-3 vasersijska igrača (reprezentativca) onda bi verujemo na stadion došlo onih 2-3.000 gledalaca, pa možda i više.

Subotica i „Spartak” su nekada to mogli i moraju i sada! A kada prođe o „ludo vreme”, kada svaki građanin ovog grada tako dragog grada bude imao svoje svoje kodnevne peokupacije, brige i poslove subotu i nedelju bude koristio kao vikend, naći će se i oni „izgubljeni” navijači da vrata na stadione, našem „Spartaku” i fudbalu koji je još davne 1901. igran u ovom gradu, kojeg toliko od srca volimo.

Andelko Nikolić

Subotica
Tel: 51-045 Maksima Gorkog

Radno vreme

Radnim danom 9.00-12.

16.00-19.

Subotom 9.00-12.

Radno vreme oćnog lekara

Radnim danom 17.00-19.

AUROMETAL

Maglovito doba prošlosti

**SUBOTIČKA GROBLJA DO
KRAJA XVII VEKA (II)**

položaju groblja na teritoriji rasprosti-
našnjeg grada Subotice malo se zna. No,
udni podaci daju pouzdane osnove za
vanje da je prostor obuhvaćen njegovom
nom urbanom osnovom bio u prošlosti
i gradom živih i gradom mrtvih. U tra-
nja najstarijom starošću grada nismo stigli
1391. godine i jednog sudskog spisa u
se susreo sa prvim imenom grada
) - Zabadka. Dakle, pisanog izvora koji

koja se nalazi na obali jezera (čitaj Rogine bare) i
„vanjsku varoš koja je dobro naseljena i izgrađena
palanka, nasuta zemljom i obezbeđena podzidom.”
(3). O gradu mrtvih nije zabeležio ništa, ali je završio
svoje kazivanje rečima - „tu ima mnogo vinograda i
bašta”.

Iz ovog vremena sačuvan je još jedan podatak
vezan za mesto sahranjivanja i potiče iz 1692.
godine, a pripada usmenom predanju: „...Naš
narod, da spasi uspomenu na pokojne bio je
prisiljen da izmisli takve oznake za grobove za
koje niko nije mogao slutiti šta znače, a koje su
ipak služile spomenutom cilju. Na jednom mestu
su upotreбили lozu i takozvane tačke za oznaku
grobova. Pod čokotom su bili sahranjeni pokojnici,
a kočici su označavali prostor i broj pokojnika. Na

Prvi ovakav lokalitet otkriven je krajem XIX
veka i njegov nalaz vremenski se svrstava u bron-
zано doba. Dakle, više od hiljadu godina prije
naše ere, što zapravo, matematički sabrano,
znači da se na prostoru današnjeg grada živelo i
sahranjivalo bar tri hiljade (3.000) godina! Zabe-
ležio ga je Ištvan Ivanji u svojoj knjizi o istoriji
Subotice, objavljenoj 1886. godine (5).

A poslednji (za sada) otkriven lokalitet je sa kraja
ovoga veka. Tačnije, 1985. godine na Trgu cara Jova-
na Nenada, na mestu novog spratnog objekta koji je
svojom izgradnjom zatvorio urbani blok nazvan
„trougao” (sam objekat u narodu dobio je ime
„monstrum”). Prema pretpostavkama, gornji sloj
ovog nalaza datira iz XIV veka. U njemu je nađeno
osam skeletnih ljudskih grobova sa ostacima drvenih
kovčega i eksera. Oko pola metra ispod ovog sloja
nađena je zemunica sa ognjištem i butnom kosti koja
je dooblikovana u klizaljku! (6).

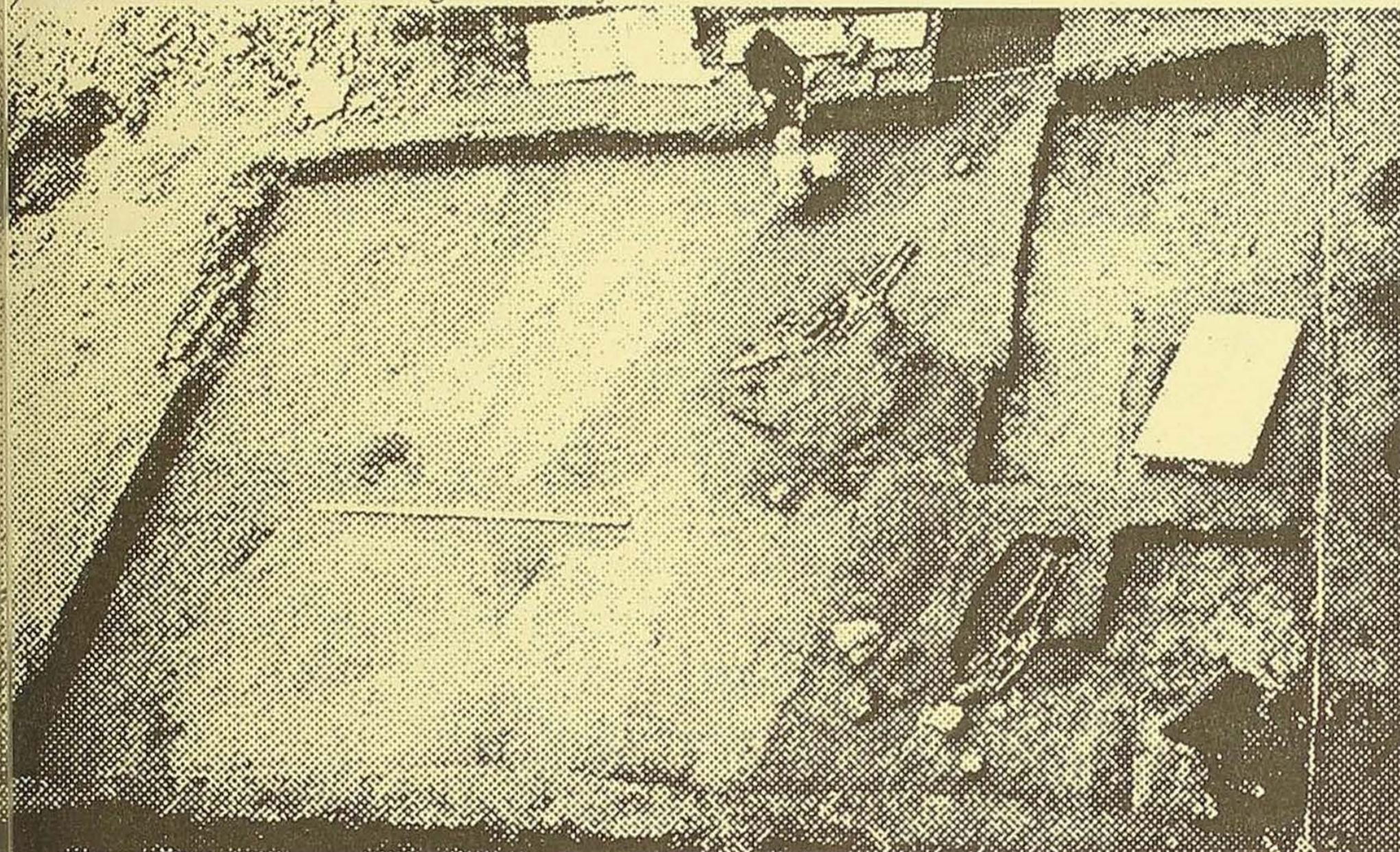
Šta zaključiti povodom ovog nalaza? Grad
mrtvih prekrpio je grad živih. Ognjišta smenjuju
grobovi i na njima nakon mnogo vekova niču nova
ognjišta. U XVII veku, po predanju, sahranjivali su
ispod čokota vinove loze, tri veka prije u drvenim
kovčezima, a još prije tamo na istom mestu gorela
su ognjišta u zemunicama - kućama tadašnjeg
grada živih. Očito je da su tu u pitanju različiti
kulturni slojevi na istom gradskom prostoru, ali
isto tako i da su mesta sahranjivanja činili prostorne
odrednice - granice grada.

Ipak, u svim delovima gradonastajanja Suboti-
ce dve činjenice su neosporne. Prva je, da je grad
stariji od njegovog prvog pomena u pisanim izvo-
rima, a druga, da su groblja uvidom u arheološke
nalaze, određivala granice njegovog rasprostiranja
u različitim vremenskim fazama njegovog trajanja.

Mr Ante Rudinski

Beleške uz:

1. - IASU (Istorijski arhiv Subotice) 1391.
2. Iványi István, Szabadka tortenete, I rész, Szabadka, 1886., str. 28.
3. Evlija Lelebija, - Putopisi, odlomci o ju-
goslovenskim zemljama, Sarajevo, „Veselin Ma-
sleša”, 1973., str. 537.
4. Blaško H. Vojinić, Moj grad u davniini,
Subotica 1391. do 1941. Subotica, G'Z „Panoni-
ja”, 1971., str. 8.
5. I. Iványi, op. cit. str. 23.
6. Dokumentacija, Međuopštinski zavod za
zaštitu spomenika kulture, Subotica.

odisi na grad živih. Ali među pisanim izvori-
a sjećemo se i sa „kamenom knjigom preda-
nadgrobnom pločom izvesne Aurelije
itali koju beleži pisac istorije ovog grada I.
anji2). O ovoj ploči, netragom nestaloj, kao i
ogn drugim posle nje, postoje različita
išljea. Među pisane izvore o najstarijoj prošlo-
graa, za ovaj period svakako spadaju i zapisi
atopaca. Tako je godine 1665. Evlija Celebija u
ojinodoljubljinama opisao ovaj grad - Suboticu,
o panku i dao svoje viđenje, nje kao grada živih.
arazaj urbane osnove možda je najznačajnije da
zabeležio kako se grad deli na „citadelu”, tvrđavu

drugom mestu su se upotrebljavali panjevi, a
služili su tobože za sedenje...” (4)

Ipak, verodostojnu sliku o gradu i njegovom ra-
sprostiranju mogu nam dati samo arheološki lokalit-
teti. Obično su slučajni i otkrivaju nam tajne ispod
površine zemlje prilikom iskopa temelja za novi obje-
kat, za potrebe grada živih - nas građana. Razjašnjen-
jem njihovih nalaza upotpunjujemo vremensku i
prostornu predstavu o gradu ukupno, o njegovim
granicama i kulturama koje su nam prethodile. Tako
ovim svedočanstvom uspostavljamo vezu između
prošlosti i sadašnjosti, jednostavno rečeno - o trajanju
grada živih i mrtvih na istom prostoru.

**Demokracija još
ne stanuje ovdje**

„nički forum” u Subotici, pri Otvore-
m univerzitetu, organizirao je svoju tradi-
ionnu javnu tribinu na temu: **Koncept
autonomije Demokratske zajednice voj-
vodanskih Mađara.** Uvodne napomene dao
Adrás Agoston, predsjednik DZVM, re-
avš između ostalog, da su oni još pri osni-
anju svoj program stavili takvu političku
organiziranja vojvodanskih Mađara s
poje će se uklopiti u društveno politički
rosr Vojvodine, Srbije i Jugoslavije, te
tomčuvati i razvijati svoj nacionalni iden-
tet, da to neće ići na uštrb drugih. Nala-
čija ponudena platforma ima za sve
demokratske opredijeljene ljude dobre osno-
i biti traži samostalnost u odlučivanju iz
las obrazovanja, kulture i informisanja, a
o je normalno za sva demokratska društva.
atir da pojam autonomije dobija sve više
znaju u svijetu. No, prilikom ranijih pre-
ntaja ovog progarama dolazilo je na jugo-
vejskoj sceni do psiholoških pritisaka i
nzi pa i do nesporazuma. Ali, vremena su
prnijenila jer su na pomolu demokratski
stroj, s time da će postupak rješavanja ovih
robima ići pod međunarodnom kontrolom

i to vjerovatno po sljedećem redu vožnje: prvo,
normalizacija odnosa između Srbije i Hrvatske,
zatim pitanje mira u Bosni, a onda pitanje nacio-
nalnih manjina na prostorima bivše Jugoslavije

Ponudena platforma autonomije izazvala
je plodnu i sadržajnu diskusiju. Dojam je da
su neka pitanja iz Nacrta nedorečena i da
traže dalji rad na njoj. Nisu bila usamljena
mišljenja da nacionalne autonomije vode ge-
toizaciji vlastite nacije. No, ta „smetnja” ot-
klonjena je činjenicom, da u ovome trenutku
ona prevashodno ima ulogu odbrambenog
mehanizma obzirom da je tok asimilacije
ubrzan i da prijete gubljenju nacionalnog
identiteta.

Spornim se čini, recimo, prvi stav iz Na-
crta gdje se prepisuje Ustav Rpublike Sri-
je, u kojemu stoji da je Srbija:
"demokratska država svih građana koji u
njoj žive, zasnovana na slobodama i pravi-
ma čoveka i građanina, na vladavini prava
i na socijalnoj pravdi". Nedoumice proizi-
laze iz sljedećeg: ako je tačno što u Ustavu
piše, tada su teritorijalne pa i neke druge
autonomije nepotrebne jer ih nacionalne
manjine ostvaruju kao ravnopravni
građani države u kojoj žive. Međutim, ako
je stav iz Ustava samo deklarativan, a poli-
tička stvarnost drukčija (država Srbija sa-

danitijedemokratska, nitipripadasvimnjenim
građanimapodjednakoapogotovuvojpravno
izhodištenezasnivanavladaviniprava)ondaje
traženjebilokakveautonomijedovakvevlasti
iluzorno. Uakvonslučajupčuvanje svognacio-
nalnogidentitete neugrožavasamo manjiske
nacione, većjepogubnaziavećinsku naciju.
Dilema koja je bila prisutna, a imajući u vidu
nacionalnuspecifičnost Vojvodine, je: nijeli
cjelisohodnijeražiti autonomiju Vojvodineod-
govarajućindržavninprerogativimaprijevih
ekonomskim, anetrošitis nagunastvaranje po-
jedinih nacionalnih autonomija.

U svakom slučaju ovakve tribine obo-
gaćuju naš politički govor u pravcu traženja
optimalni rješenja za mnoga goruća i otvore-
na pitanja.

Mišljenja smo da zahtjev DZVM-a,
održava nužnu i potrebnu političku svježinu,
te pozornost međunarodne zajednice usmje-
rava na goruća pitanja.

Stoji i dilema, da li građanska opcija
države može ponuditi optimalna rješenja
za očuvanje nacionalnog identiteta manji-
na, ili je traženje nacionalne autonomije
put ka stvaranju civilnog društva koja omo-
gućuje punu afirmaciju pojedincu, odno-
sno građaninu.

Naš izbor

Notturmo

Noćas se moje čelo žari,
noćas se moje vjede poje;
i moje misli san ozari,
umrijet ću noćas od ljepote.

Duša je strasna u dubini,
ona je zublja u dnu noći;
plačimo, plačimo u tišini,
umrimo, umrimo u samoći.

Tin Ujević

Nova knjiga:

Novo značajno djelo

Gašpar Ulmer, „Zanatstvo u Subotici, 1686-1779”, edicija „Severna zvezda” knjiga 2, Istorijski arhiv Subotica, „Milen”, „Minerva” Subotica 1995., ćirilica.

Nedavno je izišla nova knjiga **Gáspara Ulmera** koja obrađuje razvitak obrtništva u našoj „varoši” od povlačenja Turaka (1686.) pa sve do dobijanja statusa slobodnog kraljevskog grada (1779.).

Koliko je značajno Ulmerovo djelo, dovoljno je samo istaknuti da je najveći subotički monograf Iványi o ovoj temi pisao tek dvije stranice u svojoj povijesti grada.

Gotovo stoljetni period u razvitku Subotice, koji obrađuje Ulmer sastoji se zapravo iz dva dijela: vojnograničarskog (1686-1743) i trgovinskog (1743-1779). O graničarskom periodu je ostalo malo sačuvanih podataka, što se odnosi i na same obrte.

O povijesti obrta kameralnog trgovišta Szent Mária, međutim, sačuvano je, zahvaljujući tadašnjoj novoj civilnoj upravi, mnoštvo podataka u izvornoj građi. U tom je smislu Ulmer sistematizirano obradio podatke o preko trideset obrta i obrtnika za koje se zna da su postojali u Szent Mariji, s time da o pojedinim obrtima i obrtnicima postoji manje, a o drugim više podataka. Suglasno znanstvenoj metodologiji, za svaki podatak koji pisac navodi u knjizi označen je i izvor.

Pored zaključka na srpskom i njemačkom jeziku, knjiga sadrži i dva popisa gradskih obrtnika (iz 1771. i 1775. godine), te korisni registar svih osobnih imena obrtnika koji se spominju u knjizi.

Velika je zasluga Ulmera što je od tih starih i često nečitkih akata sačinio knjigu, spasavajući od zaborava fakte o Subotici. Stoga svim ljubiteljima značajne prošlosti ovu knjigu toplo preporučamo.

(m. t.)

Bibliografija**Matije Poljakovića (V.)**

Na kraju ovoga pregleda, umjesto zaključka, donosimo citat, koji lapidarno iznosi vrijednosni sud o djelu Matije Poljakovića. Na žalost, nije nam poznat autor teksta, mada indicije ukazuju da ga je napisao dr Nikola Batušić, poznati zagrebački književnik, znanstvenik i teatrolog, ili možda akademik, prof. dr. Vlatko Pavletić:

„Matija Poljaković je dramatik samosvoja obilježja, u čijem se djelu mogu razabrati raznovrsni tematski tijekovi. On umije u jednom od njih, bilo da piše komedije, satiru pa i grotesku, sigurno pogoditi u žarište moralnih zastranjivanja u društvu, koje po svim svojim predočenim oblicima može biti i naše, no pisac ga nikada nije usko ograničio zemljopisnim međama, već je dramski problem uvijek nastojao usredotočiti tako da njegovo usađivanje u dramskom čvorištu postane općevrijedno za svaku sredinu gdje ljudsko djelovanje raznim izopačenjima postaje u suštini nehumano.

Kao dramatik širokog kruga zanimanja, Poljaković se na pozornici posebno potvrdio i svojim takozvanim „folklornim komedijama”, u kojima je najbolji nastavljatelj tradicije pučkog igrokaza sjeverne Hrvatske, što svoje korijene vuče još od Ilije Okrugića. Ulazeći u ambijent sela koje ga okružuje upotrebljavajući izvoran, sočan i nepatvoren narodni govor (ikavicu), Poljaković je majstor u stvaranju specifične atmosfere bunjevačkog sela. U tim komedijama svježja i nesputana ljubav pokreće sve akcije, a svi su mu dramski junaci upravo nabiti životnom energijom i optimizmom”.

Matija Poljaković je bio veliki pisac, dramatik, javni djelatnik, vrsni pravnik, sudac, nepokolebivi i strasni borac za ljudskost, za humana i estetska stremljenja svog naroda; bio je izvanredan čovjek, intelektualac i stvaralac koji je nemerljivo doprineo razvoju naše kulture, naše svijesti i samosvijesti, našem jasnom definiranju kulturnom i nacionalnom identitetu formiranom i razvijanom na ovim prostorima tijekom višestoljetnog opstojanja bunjevačkih Hrvata u ovom kraju u burnim historijskim zbivanjima.

(kraj)

Priredio Lazar Merković

Imenik rocka

Sam Cooke – crni američki „veliki tata” soul-muzike i njena prva velika zvezda, čovjek koji je soul ustoličio kao jednu od najvažnijih muzičkih formi izražavanja afroameričkog etnosa. Roden je 22. januara 1931. godine u Chicagu, državi Illinois, a ubijen pod misterioznim okolnostima, od strane jedne prostitutke, u iznajmljenoj motelskoj sobi, 11. decembra 1964. godine. Ostao je veliki uzor mnogim slavim američkim i britanskim (belim i crnim) solistima i izvođačima. Veliki Muhamed Ali je za njega jednom rekao: „Ja sam, to se zna, najveći bokser svih vremena, ali kad je o pevanju reč, Cooke je nepobediv.”

Probrana diskografija:

- „Twistin’ The Night Away” (1962.)
- „Mr. Soul” (1963.)
- „Ain’t That Good News” (1964)
- „At The Copa” (koncertni, 1964.)

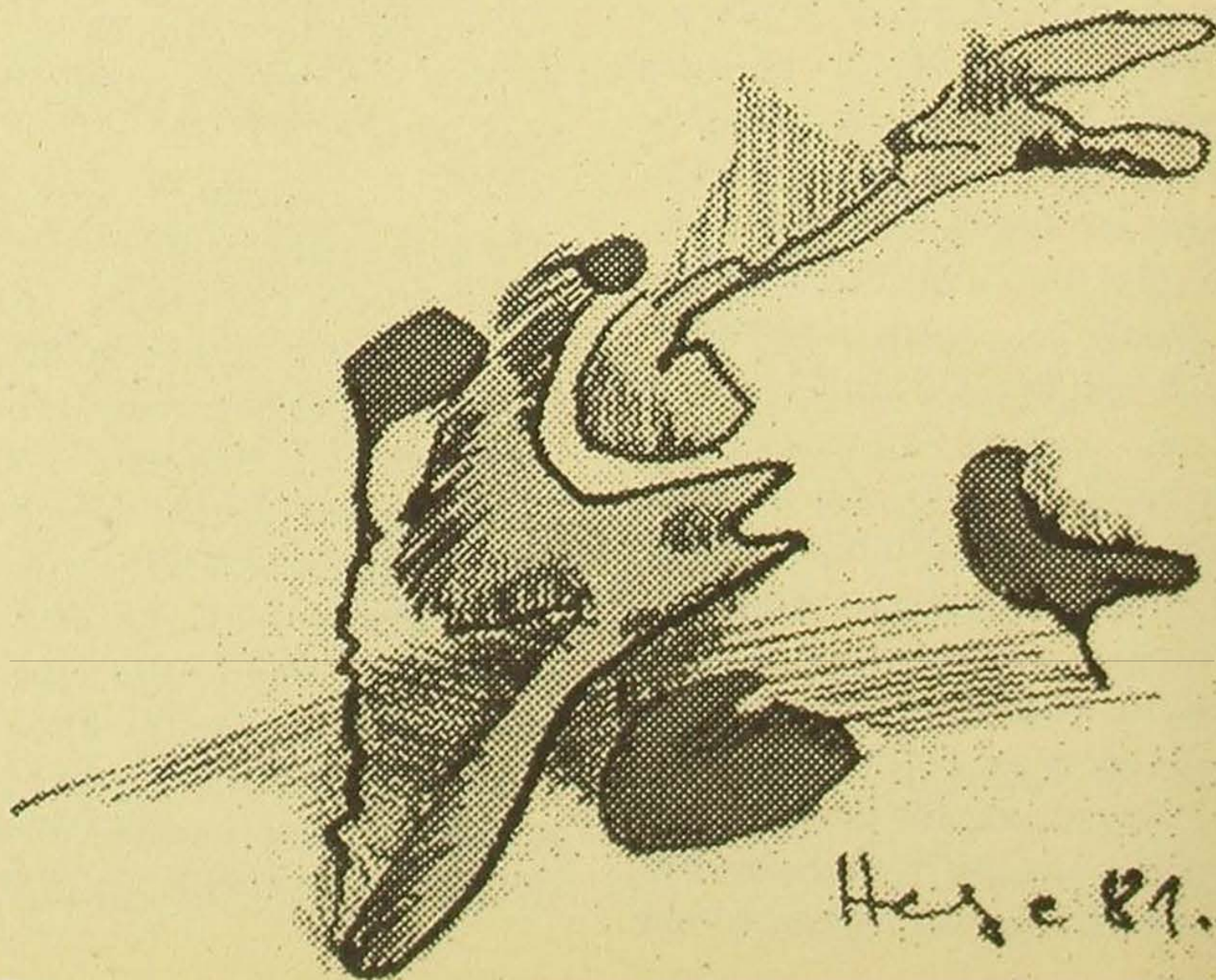

Rita Coolidge – američka pevačica, rođena 1. maja 1944. godine, u Nashvilleu, državi Tennessee, polu-Indijanka. Nastupala je kao prateći vokal sa gotovo svim velikanimima rocka, od Stevena Stillsa, do Joe Cockera, da bi, nakon udaje za glumca i kantautora Krisa Kristofersona, stidljivo počela da obraća pažnju i na solističku karijeru. Nakon (nedavnog) razvoda, u tome je postala upornija i uspešnija.

Probrana diskografija:

- „Rita Coolidge” (1971.)
- „The Lady’s Not For Sale” (1972.)
- „Anytime, Anywhere” (1977.)
- „Satisfied” (1979.)

Robert Tilly

Književni leksikon

Károly Ács (Subotica, 8. rujna 1928.), pjesnik, prevoditelj, antologičar, novinar, član NISRO Forum u Novom Sadu. Pučku gimnaziju završio u Subotici, prava studij u Beogradu. Usporedo s tim radi kao lektor u Radio Beogradu. Potom prelazi u Zagreb gdje postaje urednik vanjsko-političke redakcije časopisa *Magyar Szó*. Od 1965. do 1975. glavni odgovorni urednik časopisa *Híd*, a od 1990., kada je umirovljen, radi kao urednik u izdavačkom poduzeću „Forum”. Prvu pjesmu objavio je 1948. U Ácsovim pjesmama poetskim formama podjednako su prisutni moderni senzibilitet i pjesnička originalnost. Pjesnik je urbane inspiracije, ljubavne teme.

Objavio je osam zbirki pjesama, deset slikovnica, antologija i dvadesetak prijevoda djela Miroslava Krležina, Vidimira Nazora, Vjekoslava Kalebca, Dinka Matića, Miloša Crnjanskog i drugih pisaca.

Pjesme: *Kéz a kilincsen* (Ruka na kvaci), *Én és helett vers* (Pjesma umjesto tišine), *Én és a trend dicsere* (Pohvala redu), 1968.; *Ének füstje, füst éneke* (Dimne pjesma dima), 1976.; *Összes versek* (Sve pjesme), 1988.

Antologije: *Napjaink éneke I - II* (Pjesme dana I-II.), antologija modernog jugoslavenskog pjesništva, 1965. i 1967., *Kiásott kard* (Izdana mač), 1985. itd.

U Subotici je dobitnik književne nagrade *Hída*, Oktobarske nagrade Subotice, Szenttelekijeve nagrade *Bazsalikom*, nagrade Oslobođenja i odlikovan nagradom Saveza prevodilaca Jugoslavije. Član DKV za životno djelo. Danas živi u Njemačkoj.

Pjesma umjesto tišine

*Želj pjesmu. Lijepu. Od ljubavi
može još ljepšu. Al tišini
pošad sam dužan šutnju, ljubavi,
jer umjesto mene, u visini,*

u visini treba da izraste

*tabo sa svojom nijemom
krošnjom,*

*ta rošnja treba da prekrije kraste
tabanog srca lisnatom nošnjom,*

nošnjom što krije i poj mukli

kom je bivši čovjek zvao.

U meni svi se glasovi povukli

sasim tiho pred izvor sam stao

naored pokornost. Bez težine,

ni je bila pjesma moja,

al si došla ti da tražiš rime;

kapla me tako ljubav tvoja,

niče tvoja, i glas. Tako ljubiš,

la oet postah zao. Skriše

smi tvoji tugu koju gubim,

nowd dana sad volim više.

ohi više tebe, i zbog rima

šna pjesmom grubo gazim;

doki tepam među cjelovima,

bogišine hoću da nalazim

ajpoše riječi. No ipak neće

nji da cijela moja ljubav stane.

ti je uzmi, sakrij se u cvijeće

ni svojih, kad sastaviš dane.

*Károly Ács
Prijevod: i.l.*

STRANE REČI U IKAVSKOM ISKAZU (II)

Dijalektalna leksika u književnosti

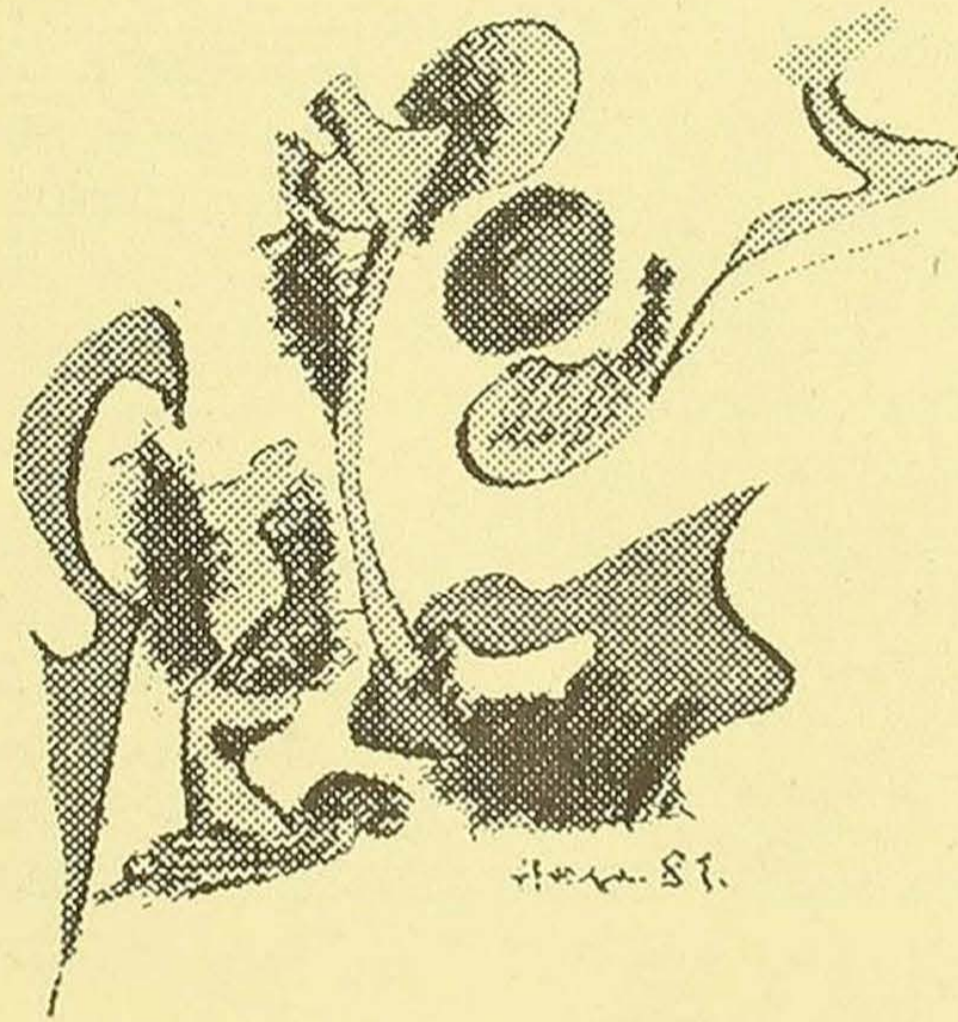
Iz izlaganja književnika Milovana Miko-
vića na skupu „Strane reči i izrazi u
srpskom jeziku, sa osvrtom na isti problem
u jezicima nacionalnih manjina (Subotica
19 - 21. listopada 1995.)

„U stihu sablja koplje **vancage**(3;28) reč
vancage od nem. **Bandsage** tesarska sekira,
bradva, tesla, keser.

U stihovima **med sisama gingo / na rudi
žužo** (3; 39, 40), reč **gingo** od mađ. **gyöngé**
slab, mlitav, klimav, kolebljiv, teturav u ho-
du, zaljuljan, nesiguran, slabašan, nemoćan.

U stihu **pcuje klete zabadavad hiroš** (4;
13) reč **hiroš** od mađ. **híres** čuven, glasovit,
slavan.

U stihovima **prvo će i probat poplašit / oko
uzmogli / brnjicu njim metit** (5;5,6,7) reč
brnjica je gvozdena savijena žica koja se sti-
skom klešta provlači kroz nos svinje da ne bi
rila. Prema Klaiću (196) reč **brnjica** od tal.
bernia ženska dugačka haljina ili samo suknja.

U stihovima **digod se okrene / ne mož
stat uskraj / s midraca njim ne salazi /
komisnim / goropadnima tsnog nosa**
(6;3,4,5,6,7,8) reč **midrac**, dolazi iz rum.
midros što znači strogo ispitivanje, istraga
(Klaić), mađ. **mid rosz** sve (je) loše. Reč
komisni kod B. grub, prostački od **komis**; u
lat. **comittere** znači poveriti, fig. 1. naziv za
vojnički hleb kiselkastog, neslanog ukusa; 2.
sve što je država davala vojniku u austrou-
garskoj vojsci; nem. **kommis** znači prvobit-
no opremu i sveukupno sledovanje što ga
vojnici prima od države.

U stihovima **saće jedni na druge tisnit /
bricama pucad na galiru otkopčavat**
(6;16,17) reč **brica** nož koji se zaklapa u
korice od franc. **briseur** lomilac, razbijač.
Reč **puce** kod B. znači dugme, gumb. **Puce**
je deminutiv od **puto** na ce (Skok). U tal.
pucolana **puzzolna** je vrsta vulkanske zem-
lje, po nalazištu Pozzouoli na Vezuvu, od
koje se pravi malter koji se pod uticajem
vode stvrdnjava. U nem. **putzen** je čistiti,
dovoditi u red. Reč **galir**, okovratnik, preu-
zeta je iz fran. u kojem **collier** znači okovrat-
nik, ogrlica, derdan.”

*Priredio (b. v.)
(nastaviće se)*

Krležijana**Zamisao i ostvarenje**

Da li se ostvarenje neke zamisli
podudara sa prvobitnim nadah-
nućem? U stvarnosti ne vladaju
principi harmonije, život se grize i
razjeda po drugim zakonima. Nije
došlo do ostvarenja ni jedne jedine
ideje, koje bi se podudaralo s osnov-
nom inspiracijom, a zanovijetaju
oko ovih istina (doduše nepobitnih)
samo jalovi neurastenici.

Miroslav Krleža, 1918.

Nada

znam

pada lišće

i mrak

na pločnike vlažne

subotičke

valjda kogod

danas

na rubovima grada

milima mojim

pali sviće

a ja

daleko

se nadam da će u proliće

zorom

olistati grane

i zacilit rane.

Mirko Kopunović

Pasteli Ruže Petrik

Članica Likovne sekcije HKC „Bunje-
vačko kolo” Ruža Petrik priredit će svoju
VII. samostalnu izložbu u vestibulu Gradske
kuće. Svečano otvorenje izložbe održat će se
u ponedjeljak, 20. studenoga, s početkom u
18 sati, a izložba će biti otvorena do 28. ovog
mjeseca.

Godišnji koncert

Svoj će redoviti koncert članovi folklorne
sekcije HKPD „Matija Gubec” iz Tavanku-
ta održati u nedjelju, 19. studenoga, s počet-
kom u 19 sati u Domu kulture u Tavankutu.
Pozivamo sve prijatelje i zaljubljenike ljepo-
te narodnog plesa da dođu i uveličaju ovu
večer.

**„PRIMA NOTA” D.O.O. -P.O.
SUBOTICA
KNJIGOVODSTVENE USLUGE**

Maksima Gorkog 8/I
Tel: (024) 53-529

Iz sportske prošlosti Subotice Vermesevo boemstvo u sportu

Osamdesetih godina prošloga stoljeća Subotica je poslije Budimpešte najjači sportski centar u ondašnjoj Monarhiji. Sportska natjecanja su se organizirala s puno ljubavi i entuzijazma. Onovremeni tisak je bilježio: „Svatko voli doći na Paličke male olimpijade gdje je Lajos Vermes, ovaj zaslužni i vrijedan dostojanstva – boem i entuzijast, pažljivi domaćin ovih igara”.

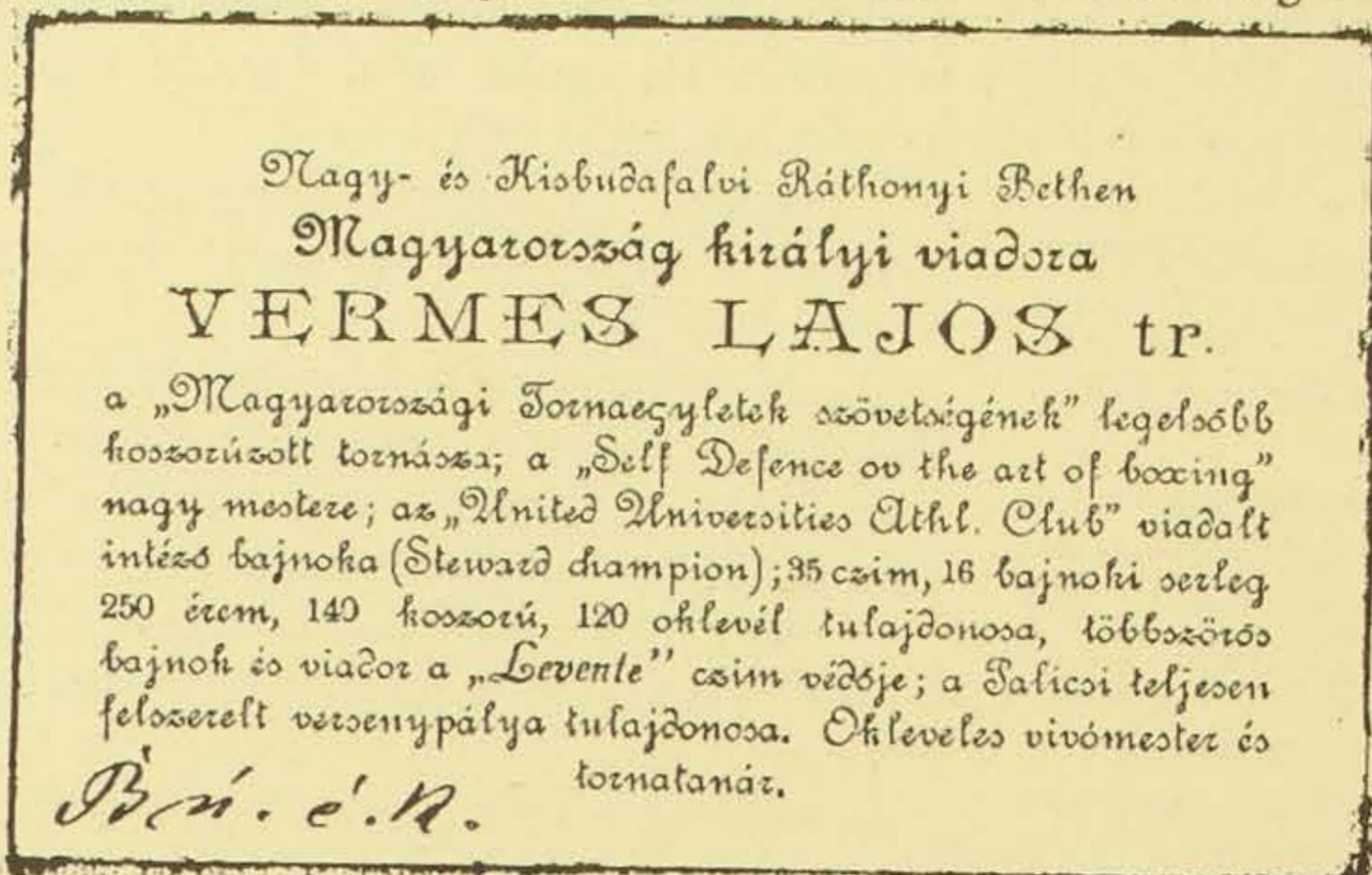
On je tih godina bio najveći agitator sporta. Životni cilj i opsesija bio mu je sport. Za ono doba je toliko karakteristična figura da se sport u Subotici bez njegova imena nije mogao ni zamisliti. Ukoliko želimo razumjeti mnoge događaje iz tih godina, moramo izbliže upoznati „gospodina ekscelenciju”, kako su ga drugovi u šali nazivali, sa svim njegovim osobinama, pa i kao boema.

Ovog puta odlučio sam pisati o Vermesu, o kakvom ga malo tko zna – o Vermesu boemu i njegovima „boemštinama” u sportu, i to iz kuta kako su ga vidjeli mađarski historičari i istraživači sporta, kao i onovremeni gradski tisak.

Vermes je bio toliki zaljubljenik u sport da je bio u stanju učiniti i po koju ludoriju. Mnogi su ga smatrali običnim šarlatanom. Mađarski historičar sporta dr. László Siklosy o njemu piše: „... Vermes Lajos je agitator sporta koji ne mari za životnu stvarnost. Čovjek pun oduševljenja, koji poput noseće goruće baklje juri po cesti života da propagira slavu sporta, a pored svega i svoju kao i slavu Subotice i

Palića. Ovdje je središte svijeta; ovdje padaju uz crnu kavu svjetski rekordi...”

Svjetski rekord! To je bio Vermesov vječiti san; zacijelo bi dao pol svog imetka samo da ga je mogao postići. Budući da za ovo nije bio sposoban izmišlja za sebe i to ne jedan, i trudi se s drugima ovakve ostvariti.

Vermesova posjetnica, tipična za njegov karakter

Znakovita je njegova posjetnica koju je s velikom revnošću djelio. Ambicija je njegova jaka strana. Zacijelo, bez ambicije ne bi postigao to što je postigao i uradio; ne bi posvetio život i imanje za stvar sporta. Ovo je nepobitno. Ali i činjenica je da se volio hvalisati; volio je razna priznanja, diplome, pohvale... Tako je posjedovao jednu šampionsku diplomu umnoženu u kamenotisku koju je također svakome slao. U ovoj diplomu bilo je naznačeno: „Doljepotpisani ovjeravaju g. Vermes Lajos su šampionu, dokumentirane niženavedene rezultate: 100 jardi – 10 sek (1 jard = 91,44 cm); 1 milja – 4,15 min (1 milja = 1,609 m); 4 milje – 19,28 min; hodanje na 1 milju – 6, 35 min;

skok u vis 197 cm; skok s motkom 335 cm; skok u dalj 920 cm; troskok 14,2 m; bacanje kladiva 42,15 m; bacanje diska 35,12 m. Budući da su ovi rezultati (prema diplomama) postignuti u razdoblju 1881-1889. godinu, primijetiti ćemo da su svi oni oko svjetskih rekorda tog vremena ili čak i iznad.

Ovjeritelji diplome Deák Gábor Alma István János Bikfalvi, i drugi. U svakom slučaju poštenu i dobrotu namjerni, ali u atletske rezultate neupućeni ljudi koji su nehotice postali grešni sudionici sujetnog boemu.

Mađarski historičar sporta Ferenc Zuber u povodu ovih rezultata piše: „... da su se Vermešove boemske sportske ambicije iscrpljivale samo u ovim boemskim lakrdijama, pre-

ko toga bi se dalo prijeći, ali je to mnogo puta prevazišao toliko da je čak u inozemstvu blamirao mađarski sport. Npr. 1885. godine na jednom natjecanju na Paliću u Beču, pobjedniku u utrci na 1 milju, proglasili su vrijeme od 4,26 minuta”. U povodu ovog rezultata nastala je velika uzbuna u bečkom tisku, tako da je „Allgemeine Sportzeitung” raspisao nagradu – zlatnu kolajnu u vrijednosti 500 forinti onom mađarskom sportašu koji u Beču pod njihovom kontrolom pretrči stazu od 1 milje ispod 4,30 minuta.

(nastavak u narednom broju)
Ante Zomborčević

Štuka (Esox lucius L.) (III.)

Ribič je ovladao sportskim načinom ribolova onda kada može ostvariti želju da lovi određenu ribu. Izazovno je loviti šarana, velike borce na udici linjaka i amura, a napose je to lov grabljivica. Najveći broj subotičkih ribiča lovi u Paliću ili Ludašu, u kojima je amur gotovo nestao, a linjak je vrlo rijedak. Lov smuđa u Paliću je privremeno zabranjen, a štuku skoro nitko i ne pokušava loviti jer je malo ima, a otežava ga nazočnost velikog broja ribiča.

Obučeni i opremljeni ribiči se odlučuju uglavnom na lov mirnovodskih grabljivica: soma, smuđa, štuku, a ponegdje i na grgeča. Som se pretežito lovi u Tisi i Dunavu za čega je neophodan čamac s motorom, a tako opremljenih ribiča je malo. Smuđa i grgeča nama najbliže ima u Tisi, Velebitskoj i Bačkotopolskoj akumulaciji, na udaljenosti oko tridesetak kilometara. Zato tko na miru želi okušati sreću u lovu na štuku treba da ode do tresetišta ili na obale Krivaje, od Pavlovca do Malog Beograda, u

akumulaciju kod Bačke Topole, na Svetičevo ili Staru Moravicu.

Pribor za lov štuke mora biti srednje težak: štap težine bacanja od 40 do 80 gr, uz njega odgovarajući čekrk i struna debljine iznad 30 mm. Ako se štuka lovi u vodi s dosta podvodnog bilja, tada struna ne smije biti tanja od 0,40-0,50 mm, zavisno od kvalitete. Odabir strune mora biti pažljiv i treba se opredijeliti za što kvalitetniju, jer je ona tanja, pa je tim pribor lakši i ulov sigurniji. Plovak mora biti toliko velik da može podnijeti ovećeg kedera. Na kraj strune se postavlja čelična sajla, a na nju trokraka ili jednokraka udica. Štuka često duboko proguta udicu pa tako oštrim zubima ne može presjeći sajlu.

Lov štuke na plovak može biti na dva načina: s neznatno otežanim priborom da keder slobodno pliva na zabačenom mjestu, ili da ga blago strujanje vode slobodno nosi – to je „balerina”, i s istim plovkom koji sadrži na određenom mjestu otežan odgovarajućim olovom. Treći način je postavljanje kedera pri dnu – podvodnu način. Samo oni koji nisu iskušali ovaj način mogu tvrditi da se štuka tako ne može uloviti, a to pravdaju činjenicom da štuka plijen lovi napadajući odozdo prema gore. Međutim, iz iskustva znam da je i ovaj način vrlo efikasan i ja ga skoro uvijek primjenjujem.

Kedera na udicu treba vrlo pažljivo staviti (nataći) da se ne ozlijedi kralježnjica ili mjehur,

da ostane što duže živahan jer će nepravilnom kretnjom u vodi privući pažnju štuke.

Pošto se štuka lovi s obale veoma važno da ribič ostane neprimijećen, da sakrije iza nekog žbuna i da bude veoma tih da ga štuka ne primjeti ili ne osjeti. Buka na obali, šetnja pa čak i sjena štapa odvratit će štuku od tog mjesta.

Zanimljivost o štuki:

– Krajem XIX. stoljeća lovljene su štuke težine četrdesetak kg i dužine oko 170-180 cm. U drugoj polovici ovog stoljeća težina ulovljenih štuka kreće se oko dvadesetak kg. Nekontrolirani izlov i zagađenje voda pridonose istrijebivanju štuke.

– Na prostoru bivše Jugoslavije rekorder u ulovu drži štuka ulovljena ostima 1936. u Plavskom jezeru. Nažalost, nije zapisana dužina i obim te štuke.

– Štuka u šaranskim ribnjacima povećala produktivnost jer iskorjenjuje grgeče, lavce i bijelu sitnu ribu.

– U štuki neprekidno traje proces mijenjanja zubi.

– Štuka u prosjeku živi dvadesetak godina (ako je netko prije ne ulovi).

– Štuka se lovi tokom cijele godine, ispod leda, ali najbolji uspjesi se postižu rano proljeće – prije i nakon mriješta jesen, napose kada su dani tihi i oblačni.

Alojzija Stanin

RIJ, BELO – JOŠ CRNJE

Mala mu još vreme bilo nije, sneg je i preo posustale ratore na malo više otputa do ostvarenja setvenog plana. Od predviđenih 22.700 ha, hlebnim u našem ataru do šestog novembra 14.883 ha, odnosno 65% predn površina. Nešto je bolja situacija sa mečmom, kojim je zasejano 1.954 od 2.205 ha, dok su raž, ozima uljana i grahorica, kulture koje se gaje na najmanjim površinama, premašile set-

pl. Otopljenje i kopnjenje snega koje teško da će navesti ratore, posebno u individualnom sektoru, da u značajnu nastavu sa setvom. Svesni rizika zbog prinosa zbog zakašnjenja i neopćem zalihama semena pšenice, zemljodolcima ponestaje motiva da se upuste u setvu čija je rentabilnost unapred u pitanje. Prepušteni sami sebi, ratari su u potrazi za optimalnim rokovima teško dolaze do rešenja za setvu, a još teže dolazili do rešenja da je i ostvare. Upotreba mineralnih đubriva pri zasnivanju proizvodnje je i dalje izostala, obrada zemljišta je svega minimum, a ono što se može izostalo u većim problemima je veoma malo učešće u setvi sortnog semena. Laslo Mičik, član Skupštine opštine za praćenje pol-

joprivrede, ukazuje na procene da je pri setvi pšenice na individualnom sektoru korišteno svega 8 do 11% kvalitetnog semena,

PROTIV STRUJE

Uprkos opštem trendu smanjenja površina pod pšenicom, ili baš zbog toga, **Andrija Ivanković**, zemljoradnik iz Aleksandrova, je upravo ove jeseni povećao proizvodnju ove žitarice. U odnosu na prošlogodišnjih 100, zasejao je 150 katastarskih jutara. Svoju odluku bazira na činjenici da u uslovima besparice ne može adekvatno naplatiti mehanizaciju ako pokuša da je proda, pa bolje da je iskoristi i pretpostavci da će u uslovima smanjene ponude pšenica nagodinu imati bolju cenu, te da će mu se proizvodnja isplatiti. Pri tome je obradu zemljišta sveo na dva tanjiranja i setvu sorti „pobeda”, „novosadska rana 5” i „jarebica” obavio u optimalnom roku, od 10. do 15. oktobra. Đubrio nije, a kako kaže, ne namerava ni u proleće ako ne bude povoljnih kredita, jer cena i kvalitet mineralnih đubriva ne opravdavaju ulaganje.

dok su ostale parcele zasejane pšenicom „s tavana”. Time je višestruko povećana opasnost od pojave bolesti koje pored smanjenja prinosa mogu dovesti i do gubitka kvaliteta u tolikoj meri da se obolela pšenica

neće moći koristiti ne samo za ljudsku, već ni za stočnu hranu.

Negativno dejstvo nemogućnosti adekvatnog tretmana useva upravo se ispoljava u prinosima kukuruza i šećerne repe čija se berba, odnosno vadenje, privode kraju. Računa se da je samo kukuruzni moljac „odneo” 25 do 30% prinosa, pa kada se tome doda izostanak pojedinih agrotehničkih mera i učestala monokultura, dobija se prosečan rod od 2,9 t/ha na obranah 30.560 od ukupnih 39.649 ha zasejanih kukuruzom. Katastrofalni su i prinosi šećerne repe, u proseku 18 t/ha, što je logična posledica pokušaja da se ova zahtevna kultura gaji metodom „štapa i kanapa”. Slatki koren je izvađen sa površine od 770 ha, u odnosu na 1.014 zasejanih, a sa pojedinih parcela u društvenom sektoru neće se ni vaditi zbog preterane zakorovljenosti.

Prenamnožavanje korova, posebno divljeg sirka, je problem koji će ratore pratiti i narednih godina jer, kako ističe Laslo Mičik, niti je na tržištu dovoljno zaštitnih sredstava za njihovo suzbijanje, niti je para u poljoprivredniku da ih kupe. Uz to, nemogućnost nabavke nafte uslovljava izostanak ljuštenja strnjišta, a zimsko duboko oranje se mahom izvodi u proleće. Dodamo li svim navedenim poštastima i pretpostavku najezde glodara, eto već sada dovoljno razloga za brigu oko prinosa ne samo jesenjih, već i kultura prolećne setve. (v. d.)

Kako ohladiti mleko

Kada se mleko sipa u kante i odnosi u prostoriju u kojoj će se hladiti, poklopac ne treba zatvarati. Mora biti poluotvoren, kako bi iz mleka „izvetrio” ugljen-dioksid, kiselina koja smanjuje kvalitet mleka.

Stočari, u nedostatku uređaja za rashlađivanje mleka, koriste bunarsku vodu. Ova je uglavnom dobra za hlađenje, iako ne može spustiti temperaturu mleka ispod 12 C, što se zahteva. Ako stočar ohladi mleko i do 14 C (a to je temperatura vode iz bunara) učinio je već mnogo. Ako se mleko na vreme odnese na prijemno mesto, u rashladni uređaj ga preuzme rano izjutra cisterna, u mlekaru će stići u dobrom stanju.

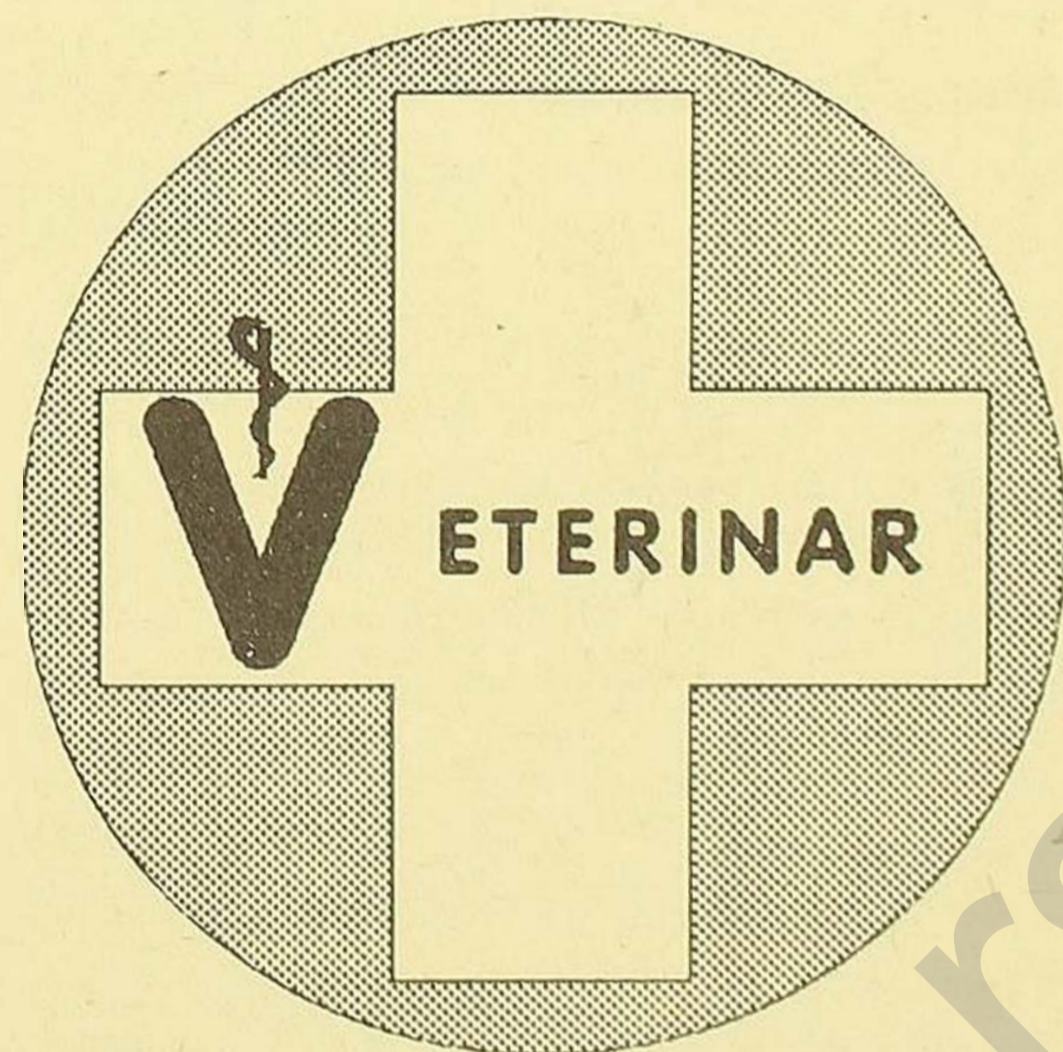
U mlekaru ne treba mešati mleko iz dve muže, sem kad stočar ima rashladni uređaj, pa može spustiti temperaturu mleka na oko 4 C. Jer, sveže pomuženo mleko ima temperaturu oko 14 C, prethodno ohlađeno bunarskom vodom oko 14 C. Mešavina će biti suviše topla, a to će predstavljati izvanrednu podlogu za razvoj bakterija. Šteta je što se to događa, pa i dobrim domaćicama, koje su se trudile da sve urade čisto, a na prijemnim stanicama neće da im preuzmu mleko.

(Iz „Poljoprivrednog kalendara 1982”
(na. vi.)

Iz života pčela Začudjujuće brzi rast ličinke

Dan poslije izlaska iz jajeta ličinka pčele teži 0,3 miligrama, a šestog dana je teška 155,1 miligram, odnosno 517 puta više. Tijekom šest dana, koji prethode zatvaranju legla, pčele hraniteljice posjete jednu ličinku čak 7.857 puta. Tijekom jednog dana larva je posjećena 2,855 puta. Dakle, u ovom periodu ličinka je u kontaktu s pčelama hraniteljicama svakih 30 sekundi, danju i noću.

„Méhészetiink”

PRIVATNA VETERINARSKA
STANICA

„VETERINAR”

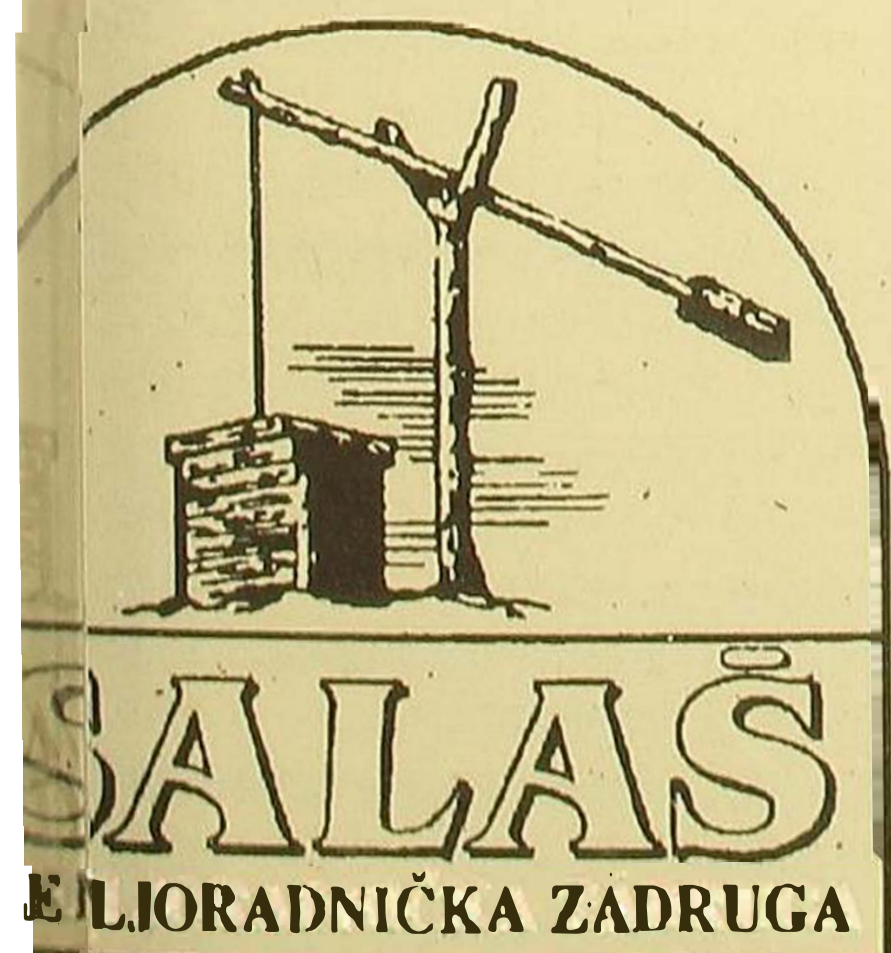
Trg Paje Kujundžića 2/a
(kod Sencanske crkve)

telefon: 024/39-229

Radno vreme u ambulanti:

– radnim danom od 7 do 19 časova

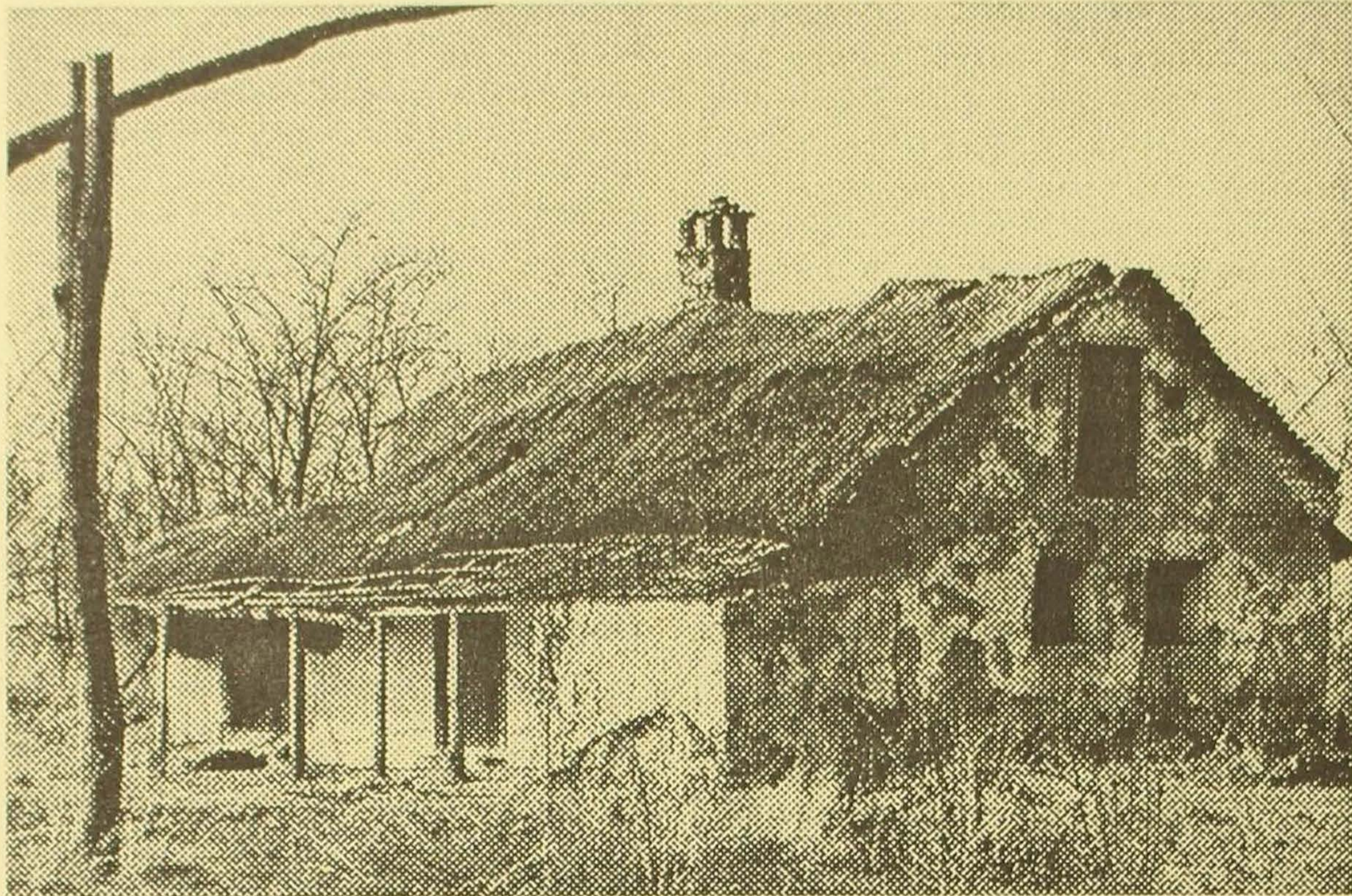
– nedeljom od 8 do 11 časova

Iz života naših predaka Svinjar (III.)

Bilo nam je milo kad je nas više svinjara moglo čuvat zajedno svinje na jednoj strnjiki, jel smo tad vrime provodili u divanu i sigri, a to nam je bila i radost. Kad je svinjar sam moro čuvat svinje bilo mu je pomalo i dosadno.

Ma koliko da su nam bile široke strnjike, bile su izmed kuruza, a ni jedan čopor svinja nije bio bez starije krmače il' lanjskog bravca, koji su se lani namrsili na kuruze. Svinče koje je jedared koštalo zeleni klip na stabaljki lako se namrsilo na sladak zalogaj. Kad

smo više nas sastavili čopore svinja, vrime nam je prolazilo u divanu, razgledanju biča, pucanju bičom, u purenju kuruza, a onda se lako desilo da nam je neko svinče pobiglo u kuruze. Ako smo na vrime spazili nestanak svinčeta, po friškom tragu u kuruzima lako ga je bilo nać i izvijat napolje. To svinče smo morali oma naučit „pameti“: vijali smo ga oko čopora dok ga nismo zamorili i onda

dobro natukli. S krmačom, ako nije bila suprasna, lanjskim bravcom ili većim šildanom, koji su bili u „dubroj kondiciji“ nije bilo lako, pa smo te kažnjavali tiranjem na prpušt: jedan svinjar je svinče natiravo bičom med dva svinjara koji su ga dočekali

udareima bičom. To smo uradili više puta, dok nismo ocinili da je „pravda zadovoljena“. Al nije uvik bilo tako, jel se dešavalo da zaneseni sigrom ne primetimo na vrime nestanak svinčeta, pa kad se ono dobro naito kuruza žedno se vratilo na salaš, di je prid oborom rokćanjem prijavilo svoj dolazak. U ovakim prilikama obično su svinjara dočekali ričima: di to je „Šara“ (il' kako imalo ime to svinče), kako je mogla pritebe doć na salaš? Ako je taj propust pr samo sa ruženjem bilo je dobro, jel je za tako što god znala past i po koja ćuška.

U šoru su se na zemljama, dugačkim po dvi-tri duži (1 duž = 400 m), smenjivale grede i doljače. Najviše smo volili čuvat pod doljači il' pod dolom, jel nas tamo nisu mogli vidit sa salaša, a tamo je bilo zgodno naložiti vatru za purenje kuruza. Vatru smo potpalili strnjikom, a ložili je i žeravu pravili ću kanjama, koje smo kradom nosili sa salaša. Kad su se kuruze zametnili, krstine su bile uvežene u kamare, pa nije bilo opasnosti o vatre. Na strnjiki ispuren i kuruze, mistično izgoreni jel pomalo prisni nama su bili vrlo slatki samo zato jel smo ji sami purili.

Najradije smo svinje čuvali pod dolom, daleko od salaša, niko nas nije mogo vidit, pa ni tako lako iznenadit u tom šta sve radimo. Pod dolom je ajer bio frišak, a za vrime veliki vrućina kad je „baba tirala kozličce“ prijalo nam je vlaga u ajeru. I svinji su volili bit pod dolom, jer je u strnjiki bilo trave koju su rado pasili. Dok su jedni čuvali svinje drugi su išli gledat šta ima u ritu, volili smo zavirit u gnjizda po koje vrbe, razgledali smo i upoznavali živi svit u mlaki.

Alojzije Stantić

Plavo prskanje bresaka

Sneg koji je pao početkom novembra, omeo je početak tzv. jesenjih radova u voćnjacima, a pre svih, plavo prskanje bresaka. Ovo prskanje je obavezna mera u zaštiti bresaka ukoliko se želi dobar i kvalitetan prinos. Ukoliko voćari, ili oni koji poklanjaju pažnju uzgoju voća, a time i breskvama, nisu do sada uradili plavo prskanje, obavezno to treba da urade što je pre moguće.

Ovo prskanje je uglavnom namenjeno suzbijanju glavne i najraširenije bolesti bresaka, kovrčavosti lišća breskve (*Taphrina deformans*). Kod jake zaraze voćke gube sve lišće, a takođe i plodove. Kad lišće pred kraj proleća ponovo istera, nije više napadnuto, ali voćka jako oslabi i nije u stanju da za narednu godinu stvori veći broj cvetnih pupoljaka, te je i u narednoj godini prinos slab. Ukoliko se ova bolest više godina ne suzbija, voćke oslabe; javlja se obilna smolotočina, pojedine grane, pa i čitava voćka se suši.

Mlado lišće je u proleće delimično ili u potpunosti kovrčavo, zadebljalo, mesnato, žućkaste ili crvenkaste boje. Obolelo lišće se suši i opada. Gljiva napada i mladare koji se sasušuju. Plodovi opadaju, a u slučaju slabijeg napada, dozrevaju ali su nekvalitetni i deformisani.

Najbolji efekti zaštite postižu se jesenjim plavim prskanjem sa preparatima na bazi bakra („bakarni kreč 25“ 1-2%, „bakarni kreč 50“ u koncentraciji 0,5-1%, „barocid 50“ u koncentraciji 0,5-1%, „bordovska čorba“ u koncentraciji 1-1,5%) sa kojima treba početi početkom opadanja lišća pa sve dok to dozvoljavaju klimatski uslovi (da temperatura nije stalno ispod 0 C).

Ukoliko prskanje nije obavljeno u jesen, obavezno ga obaviti rano u proleće, pre pućanja lisnih pupoljaka.

Mr Ivan Rudinski

Nama je dovoljno da znate za nas

FUNERO

Privatno pogrebno poduzeće

- Subotica, Karadorđev put 1
telefon: (danonoćno): 024/51-514
- Bajmok, JNA 3 (u cvjećarnici „Mariška“) telefon (danonoćno): 024/762-024
- Palić, Joó Lajos 18 (u cvjećarnici „Orchidea“), telefon: 024/752-759
- Horgoš, Borisa Kidrića 7, telefon (danonoćno): 024/792-202
- Novi Kneževac, Maršala Tita 16

Žackalo iz „Poljoprivrednika“ za poljoprivrednike

Zimovanje

– Ne znam da li će nekud i naš seljak moći da ode u poznata turistička mesta na zimovanje, pa da se i on tamo skija i sanko...

– Što bi se naš seljak za to sekirao, njegovo i kod njegove kuće sanko ko želi i ko stigne...

Potrošačka korpa

– Komšija, šta to bi s našom potrošačkom korpom?

– Ništa, transformisala se u najlon kesu!

Bilo bi

– Bogat seljak, bogata i država!

– To bi, rođače, bilo da nam država spala na prosijački štap!

Slično

– Naši dogovori o poljoprivredi su kao bajke!

– Kako to misliš?

– Pa, niko u njih ne veruje!

Mast

– Kod nas će sve biti kao podmazano!

– Otkud znaš?

– Pa, vidiš da nam sve više cede masti.

(na. vi.)

FORIZMI

Intuicija, invencija i kreacija jesu bitni elementi za intelekt čovjeka, bez kojih je on samo kultura.
 Lažna skromnost jest farizejstvo prebiti.
 Iz zabrane slobodnog razmišljanja nastaje dogmatizam.
 Stvaralačka misao koja je izražena ili planirana oplemenjuje onog, koji s razmišljanjem sluša ili čita.
 Najgore sredstvo za degradaciju čovjeka jest duhovni kanibalizam.
 Hvalisavost „malog čovjeka” izaziva nepoštovanje drugih. – Ta ista manifestacija ljudskog uma „velikog čovjeka” – podstiče na razmišljanje.
 U filmski dijalog kreiraju dva redatelja: mrziti rivala – prirodni je paradoks; život – diskriminacija je ljudskosti. – Na je marka – koketira sa Dolarom!
 Razmišljanja: što bi Mi – da nema drugih.

Željko Skenderović

Vratite u poljoprivrednu apoteku

„AGROSU”

Žednik, Žarka Zrenjanina 11.

Telefon: 787-043

Tornjaoš, Maršala Tita 31

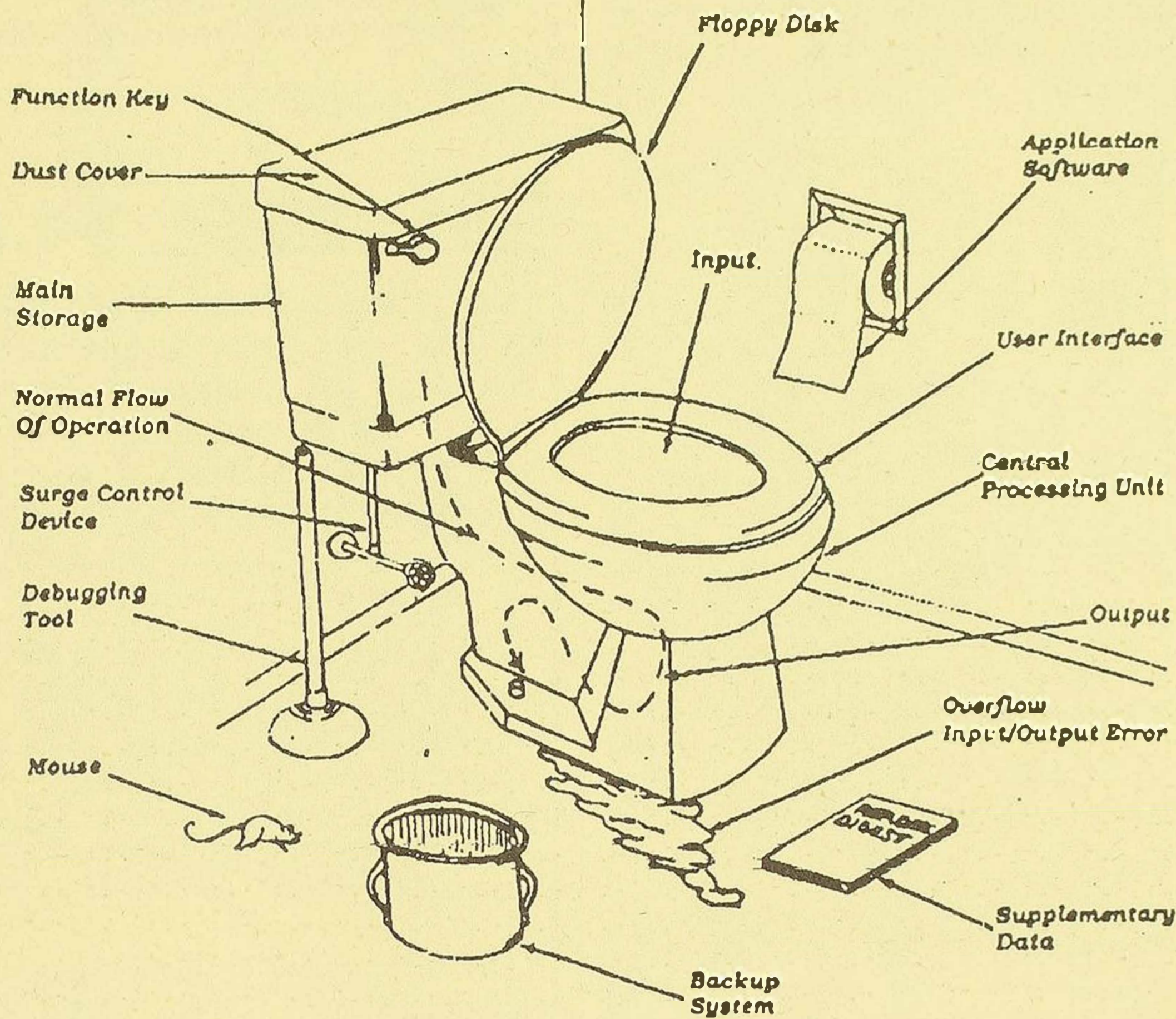
Telefon: 841-006

Za svakog ponešto, za zemljoradnike najviše.

Imamo Vam kvalitetnu semensku opremu, sredstva za zaštitu bilja, stočnu hranu –

koncentrate i premikse od „Veterinarskog zavoda” Subotica, mineralna đubriva, alatke, kućnu hemiju i još mnogo štošta drugog.

UNDERSTANDING THE COMPUTER

Lekcija 1.

Naučite nešto o kompjutorima

U ovoj lekciji se nalaze osnovne upute za upoznavanje sa delovima kompjutera i njihovom funkcijom. Uz malo razgledanja slike bit će vam sve jasno!

P.S.

Ovako ponekad izgleda i naš redakcijski kompjutor – ali mi uporno radimo dalje, dalje, dalje...

Prve japanske marke iz 1871. godine krivotvorene su tako da krizantema kraljeve kuće nije sadržavala 16 listova. Krivotvoritelji su napisali oznaku sani-ko (imitacija) odnosno mo-zo (krivotvorenje) nadajući se da neće biti krivično gonjeni jer je krivotvorenje kraljevske krizanteme kažnjavano smrću.

Francuska marka od 25 centima iz 1923. godine krivotvorena je na Rivijeri i jedan filatelista je otkrio „grešku”, te su „stručnjaci” odmah uhvaćeni zajedno s koferom krivotvorenih maraka.

Najčuveniji krivotvoritelj je bio Jean de Sperati (1884 – 1957) Talijan, koji je sebe nazivao filatelističkim Rubenom. Načinio je 225 raznih krivotvorenja maraka velike vrijednosti. Prodavao je svoje rukotvorine za 1% vrijednosti originala. Kada je htio poslati 18 izuzetno vrijednih krivotvorenja u Portugal iz Francuske, carinski organi su uhvatili pošiljku i optužili ga da hoće iznijeti iz zemlje ogromnu „novčanu” vrijednost. Stručnjaci atestatori su na sudu potvrdili da

su originalne marke na što im je Sperati načinio po tri nove „rukotvorine”. Britanski filatelistički savez je 1948. upozorio na ovu mogućnost „originala” i zatražio je od Spartija da se više ne bavi svojim „rukotvorinama”. Udruženje je otkupilo od Spartija njegov alat, a 1955. izdata je publikacija u dvije knjige uz asistenciju samoga Spartija i prikazani su svi njegovi „originali”.

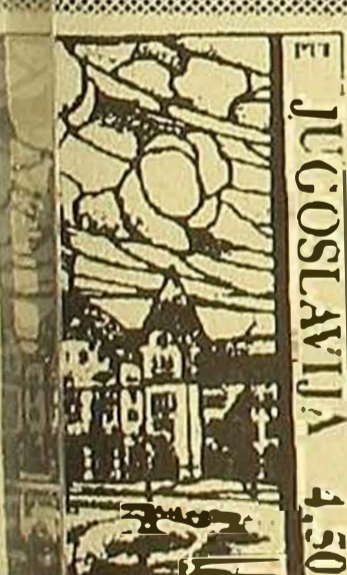
Francoise Eourneier (1846 – 1917) je također jedan od krivotvoritelja velikog stila. Osnovao je „umjetničku radionicu” i pripremio dosta vrijednih „radova” s kojima je sudjelovao na mnogim izložbama kao sa originalima. Za izložene eksponate dobio je više medalja. Jedno od priznanja je da je bio član ocjenjivačke komisije. Izdavao je časopis „Fascimile” (imitacija) u kojemu je predlagao vodenje žigosanje krivotvorenja na poledini marke oznakom „falsum”. Prvi svjetski rat prekinuo je njegovo djelovanje, jer je svoja krivotvorenja slao u inozemstvo pouzdanjem.

Ljudevit Vujković Lamić

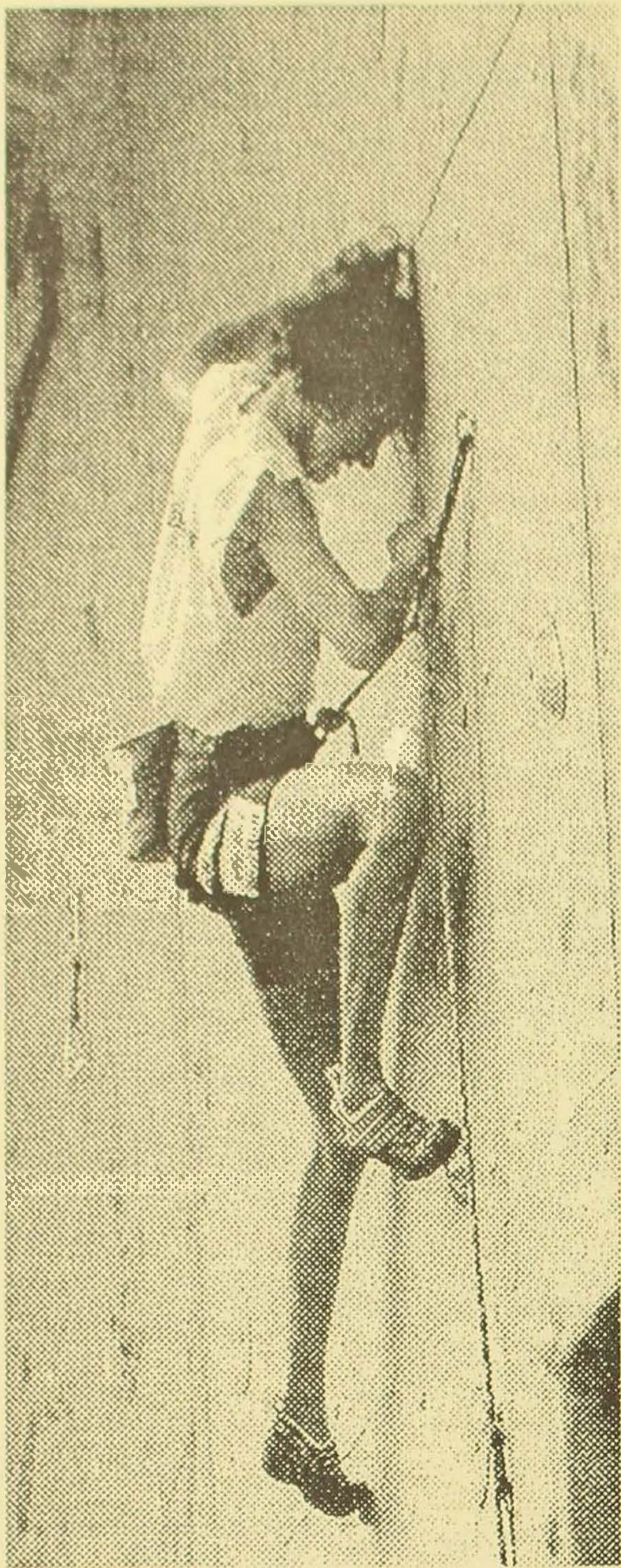
KRIVOTVORENJA (II.)

U filatelističkom svijetu krivotvorenja i krivotvoritelji imaju priličnu cijenu. Našli su nekoliko zanimljivih krivotvorenja, posebno najčuvenijih krivotvoritelja. Zanimljivo je da su čuveni krivotvoritelji iz 19. i prve polovice ovoga stoljeća. Počeli su „noviji”, ali njihova slava nije ni blizu njih. Vrijednost ovih sadašnjih još nije jednaka vrijednost starih.

Prva od 1 šilinga s likom kraljice Viktora od 1867. godine, koja ima vodoznak, izdana je 1870. godine u nakladi od 60 do 900.000 primjeraka na papiru vodoznaka. Puštene su 1871. i '72. godine na jednoj pošti u promet i tek je 1898. godine ustanovljeno postojanje ovog uspješnog krivotvorenja na štetu pošte.

Veranje

Po svim vijestima koje dopiru do nas, drugi dio Programa ekonomske obnove brzo će nam donijeti velike rezultate.

Očekuje nas nagli porast standarda.

Čuvajte se vrtoglavice i vežbajte veranje po glatkom zidu!

Bio niki bać Palčo kome su nadili ime Bolestansepita. A znalo se i kako je zaradio to prdačno ime.

Ima burag da ga ni vo nema veći, a popit mogo ko niko drugi. I bio je najsrćniji kad su ga zvali u svatove za staćalu, da se natpija sa svatovcima.

Samo žacka da ga kogod zapita:

– Oćemo l'?

A njegovo se znalo:

– Bolestan se pita.

Godine prolazu, njegov niko da natpije. Al' vrime samelje svakog, da je baš iz gvožda saliven.

I došo red: u jednim svatovima kum nema ga šta vidit, al' mišina u njegov ko da je sav u nju rasto. Gleda on šta staćala poradiva, gleda, iz čaše samo licka, pa se jedared nakanio:

– Bać Palčo, oćemo l' malčak zamočit jezik?

Iz starog tiska

Diplomatska aktivnost je na vrhuncu. Zato neće biti na odmet ako ponovimo ovu staru ali i sada aktuelnu stvarčicu.

Talleyrandu velikom francuskom državniku reče jedan strani diplomata:

– Gospodine, ja sam se pola dana mučio da shvatim šta ste mi napisali u pismu koje ste mi poslali, ali nikako nisam mogao da razumim sadržinu pisma.

Talleyrand je odgovorio slideće:

– Ja sam se pak pola dana mučio da napišem pismo onako da ga vi ne razumite.

„Bunjevačko žackalo”, 5. travnja 1940.

Bunjevci na okupu!

Kako je već i Neven otišao u Hrvate, to je urednik ovog lista riješio da izda pravi pravcati bunjevački list, koji će imati taj zadatak da kao jedini list bunjevačkih Bunjevaca, čiji je broj ogroman, štiti njihov interes. Da je ova akcija zaista naišla na puno razumijanje kod širih slojeva bunjevačkog naroda svidjelo i mnogi pozdravnih telegrama najvidjenijih i najpoznatijih pristavnika bunjevačkih Bunjevaca. Evo nekoliko tih telegrama:

Kao jedini pristavnik bunjevačkih Bunjevaca (pošto bać Marka moja žena Lujza ne trpi i ne priznaje) čestitam Bunjevačkom Žackalu na hrabrosti i na smilom držanju.

Samo tako naprid do konačne pobide.

Dr. Poljaković Lujzin Ivan s.r.

Ma jes' bogati, gosp. redniče, kad već nećeš da budeš Srbin, a ono i pravo je da ostaneš Bunjevac. Samo nemoj, molim te ko Boga u Hrvate.

Boško Nikolić, s.r.

Još mi samo to fali da moram naučiti divaniti i horvatski. Dosta me je mučilo stalo dok sam naučio ovako lipo i bunjevački da divanim. Ta Horvati ni nemaju tako lipe izraze kao mi Bunjevci, na pr. poštovano publika, a namet, istorija itd. Kako to Horvati i divanidu kad nemadu ovako lipe izraze?

Čestitam Vam g. uredniče i čuvajte naše lipo bunjevačko ime koje su nam naši pradedovi ostavili u anamet.

prirednik:

Dr. Lipozensich Lacika s.r.

ISPRIKA

Ispričavamo se poštovanom čitateljstvu što se već tri broja nismo nizašto ispričavali!

Uredništvo

Bunjevačka narodna pripovijetka

Bolestan se pita

A staćali se brkovi nakostrušili:

– Bolestan se pita.

I latili se, a red se zna: čaša se ispija na dušak. Ide uštrkljivati, čovičanski, ide, al, kum jedared krene onako božijanski, pa jedu čašu sa usana, a već pita:

– Bać Palčo, oćemo l'?

A onaj samo tira svoje:

– Bolestan se pita.

Tako smirili čaša i čaša – do posljednje se ne broji – pa će kum opit, al' onaj ne daje glasa. Kad kum pogleda, a onaj gleda u čašu ko da mu se Blažena Divica Marija prikazala.

Zazoco se i kum, pa će na kraju:

– Šta je, da nije kaka nepravda?

A onom čaša ispala iz ruke, pa zašprljeko:

– Kume, bać Palčo je bolestan.

Kazivao: Lojzija Šabić, Subotica

Zabilježio i obradio: Balint Vujkov